

SOCIAAL-ECONOMISCHE SCHETS

VAN HET

RUILVERKAVELINGSGEBIED

MUNSTERGELEEN-SCHINVELD

L4
140 B

Nota No.140

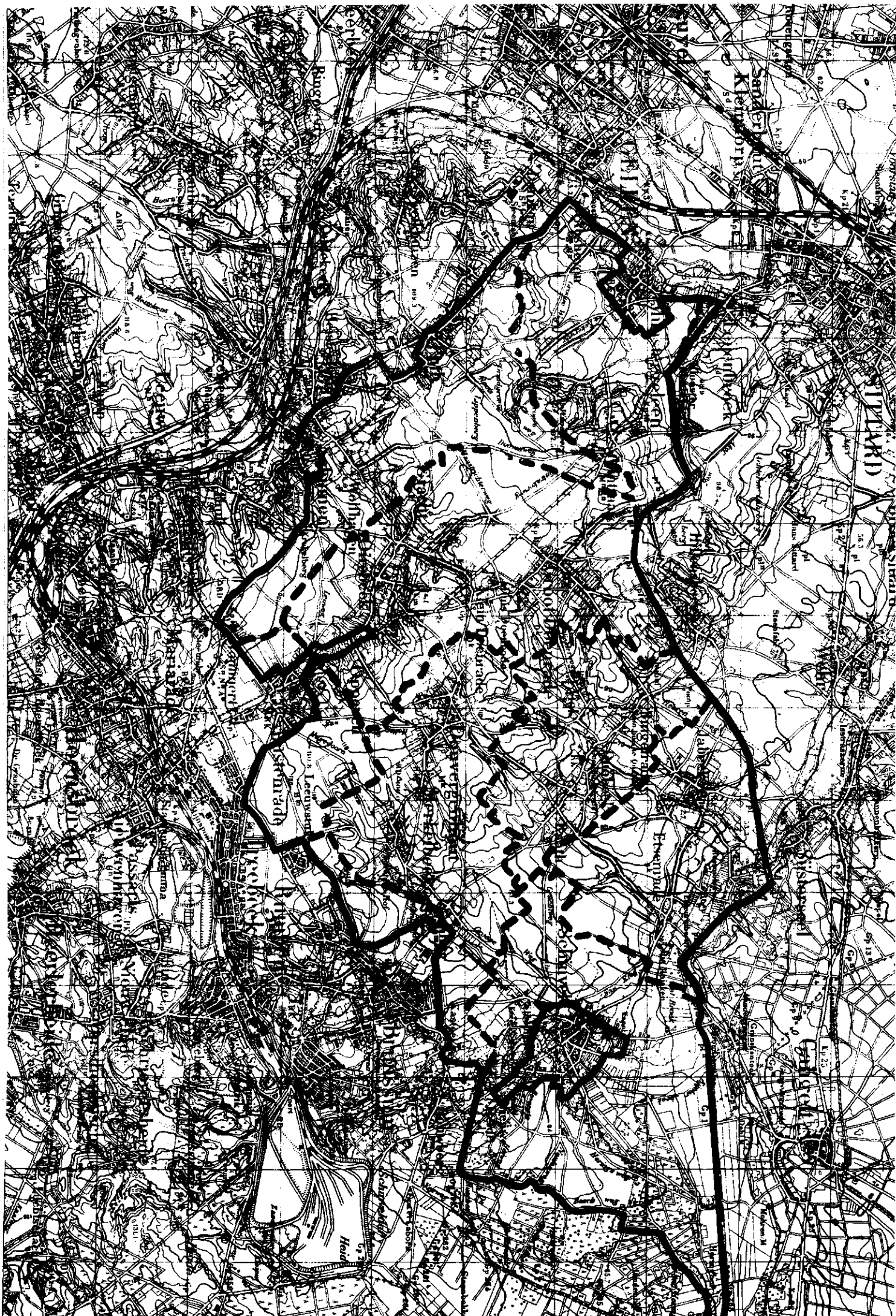
Landbouw-Economisch Instituut

Afdeling Streekonderzoek

's-Gravenhage, november 1959

INHOUD

§ 1. Algemeen	3
§ 2. De structuur van het gebied	4
a. De demografische structuur	
b. De beroepsstructuur	
c. De agrarische beroepsstructuur	
d. De bedrijfsgroottestructuur	
§ 3. Produktie-omstandigheden	11
a. De verkaveling	
b. Eigendom en pacht	
c. De niet in cultuur gebrachte gronden	
d. De openbare nutsvoorzieningen	
§ 4. Het produktieplan en de bedrijfsvoering	14
a. Het grondgebruik en de bedrijfsvoering	
b. Het bouwlandgebruik	
c. De veehouderij	
d. De tuinbouw	
e. De mechanisatie	
§ 5. De arbeid op de bedrijven	20
a. Het arbeidsaanbod	
b. De arbeidsbehoefte	
c. Het arbeidseffect	
§ 6. Enige sociale aspecten	23
a. De leeftijd van de bedrijfshoofden	
b. De bedrijfsopvolging	
c. De woonsituatie	
Lijst van grafieken, cartogrammen en bijlagen	27
Bijlagen	29

§ 1. A l g e m e e n

Een sociaal-economische schets geeft via een samenvatting van bestaand statistisch materiaal een overzicht van sociale en economische omstandigheden in de landbouw voor een bepaald gebied. Zo'n schets moet dan ook niet gezien worden als een resultaat van diepgaand onderzoek, het is niet meer dan een terreinverkenning.

De gegevens voor deze schets zijn verzameld uit de C.B.S. - landbouwtelling van mei 1958, voor zover bepaalde onderwerpen niet in deze telling waren opgenomen moest op C.B.S.-gegevens van oudere datum of op gemeentelijke gegevens worden gesteund.

Het ruilverkavelingsgebied, dat ongeveer 3700 ha groot is, omvat de gemeenten Munstergeleen, Oirsbeek, Bingelrade, Jabeek, Merkelbeek, Schinveld en gedeelten van de gemeenten Schinnen, Amstenrade en Brunssum. Bovendien valt een zeer kleine punt van de gemeente Sittard, onder Leijenbroek, nog in het ruilverkavelingsblok. Enkele grote woonkernen zijn buiten het blok gehouden, namelijk Munstergeleen, Amstenrade en Brunssum, terwijl in de gemeente Schinnen de grens door de kernen Puth en Schinnen loopt. Hierdoor woont een groter deel van de grondgebruikers dan normaal bij een ruilverkavelingsblok het geval is, buiten het blok. Voor zover deze grondgebruikers evenwel minstens één ha grond binnen de blokgrenzen hebben liggen, zijn de bedrijven in deze schets volledig verwerkt.

Op de bijgevoegde kaart zijn de blokgrenzen ingetekend. Aan de noordkant van het blok ligt de Zelfkant, de oostgrens wordt gevormd door de bossen aan de grens met Duitsland, terwijl het blok in het zuiden en westen wordt begrensd door de Mijnstreek en enkele grote woonkernen. De woningbouw voor mijnwerkers en andere industrie-arbeiders en voor de forensen vraagt in het aangrenzende gebied steeds meer cultuurgrond. Dat dit gaat ten koste van de agrarische bedrijfstak is zonder meer duidelijk, maar de gemeentebesturen kunnen deze ontwikkeling niet tegenhouden. Hierdoor ligt het blok vrijwel geheel geïsoleerd ten opzichte van de andere agrarische gebieden in het zuiden van Limburg.

Aan de hand van een door de Provinciale Directie Limburg van de Cultuurtechnische Dienst reeds eerder opgestelde adreslijst, werd met behulp van enige ter plaatse goed bekend zijnde personen vastgesteld, welke bedrijven in het kader van deze schets moesten worden opgenomen. Grondgebruikers met minder dan één ha cultuurgrond werden daarbij bij voorbaat buiten beschouwing gelaten.

Het uiteindelijke aantal van 350 bedrijven wijkt af van het in een nota van de Cultuurtechnische Dienst genoemde aantal.

Dit is een gevolg van noodzakelijke selectie, daar er bedrijven waren, die niet vergelijkbaar waren voor de jaren 1956 en 1958. Deze bedrijven zijn terzijde gelaten.

§ 2. De structuur van het gebied

a. De demografische structuur

Beziet men het verloop van de bevolking in de gemeenten, welke gronden in het blok hebben liggen, dan blijkt in enige gemeenten de invloed van de woonconcentratie rond de mijnen groot te zijn, met name vooral in Brunssum en Amstenrade. Na 1910 is daar het inwonertal met sprongen omhoog gegaan. In de overige gemeenten is de bevolkingsgroei minder onstuimig geweest en de twee iets meer afgelegen gemeenten Bingelrade en Jabeek zijn slechts zeer weinig gegroeid. Tabel 1 geeft een overzicht van de loop van de bevolking sinds 1880, waarbij ter vergelijking het landbouwgebied Zuid-Limburg is toegevoegd.

Tabel 1

DE LOOP DER BEVOLKING

Gemeente	Inwoners											
	aantal	indexcijfers (1880 = 100)										aantal
	in											op 31/12
	1880	1890	1900	1910	1920	1930	1940	1947	1950	1955	1957	1957
Munstergeleen	721	95	98	106	134	182	219	252	257	334	361	2605
Oirsbeek	1053	94	100	102	122	159	210	234	245	259	269	2835
Bingelrade	394	99	96	98	128	141	155	162	156	173	179	706
Jabeek	402	107	104	100	127	152	159	156	153	153	163	654
Schinveld	1118	107	109	119	156	253	290	324	341	360	373	4168
Merkelbeek	633	102	108	105	142	196	215	224	229	243	249	1575
Amstenrade	470	109	107	106	170	299	455	540	536	625	647	3042
Brunssum	1161	97	104	129	840	1381	1432	1617	1783	1966	2083	24189
Schinnen	2168	92	96	102	132	156	187	212	222	237	245	5320
Landbouwgebied												
Zuid-Limburg	130592	107	119	145	203	269	298	329	358	393	402	525184

Bron: C.B.S.

De leeftijdsopbouw van de bevolking vertoont in de gemeenten geen erg grote verschillen. De randgemeenten van het mijngebied bezitten, met uitzondering van Amstenrade, in het algemeen een iets jongere bevolking in vergelijking met de andere gemeenten. Het aantal inwoners van 60 jaar en ouder ligt bij de eerste groep van gemeenten relatief gezien 3 à 4% lager, terwijl vooral het aantal jeugdigen hier ook hoger ligt.

§ 1. A l g e m e e n

Een sociaal-economische schets geeft via een samenvatting van bestaand statistisch materiaal een overzicht van sociale en economische omstandigheden in de landbouw voor een bepaald gebied. Zo'n schets moet dan ook niet gezien worden als een resultaat van diepgaand onderzoek, het is niet meer dan een terreinverkenning.

De gegevens voor deze schets zijn verzameld uit de C.B.S. - landbouwtelling van mei 1958, voor zover bepaalde onderwerpen niet in deze telling waren opgenomen moest op C.B.S.-gegevens van oudere datum of op gemeentelijke gegevens worden gesteund.

Het ruilverkavelingsgebied, dat ongeveer 3700 ha groot is, omvat de gemeenten Munstergeleen, Oirsbeek, Bingelrade, Jabeek, Merkelbeek, Schinveld en gedeelten van de gemeenten Schinnen, Amstenrade en Brunssum. Bovendien valt een zeer kleine punt van de gemeente Sittard, onder Leijenbroek, nog in het ruilverkavelingsblok. Enkele grote woonkernen zijn buiten het blok gehouden, namelijk Munstergeleen, Amstenrade en Brunssum, terwijl in de gemeente Schinnen de grens door de kernen Puth en Schinnen loopt. Hierdoor woont een groter deel van de grondgebruikers dan normaal bij een ruilverkavelingsblok het geval is, buiten het blok. Voor zover deze grondgebruikers evenwel minstens één ha grond binnen de blokgrenzen hebben liggen, zijn de bedrijven in deze schets volledig verwerkt.

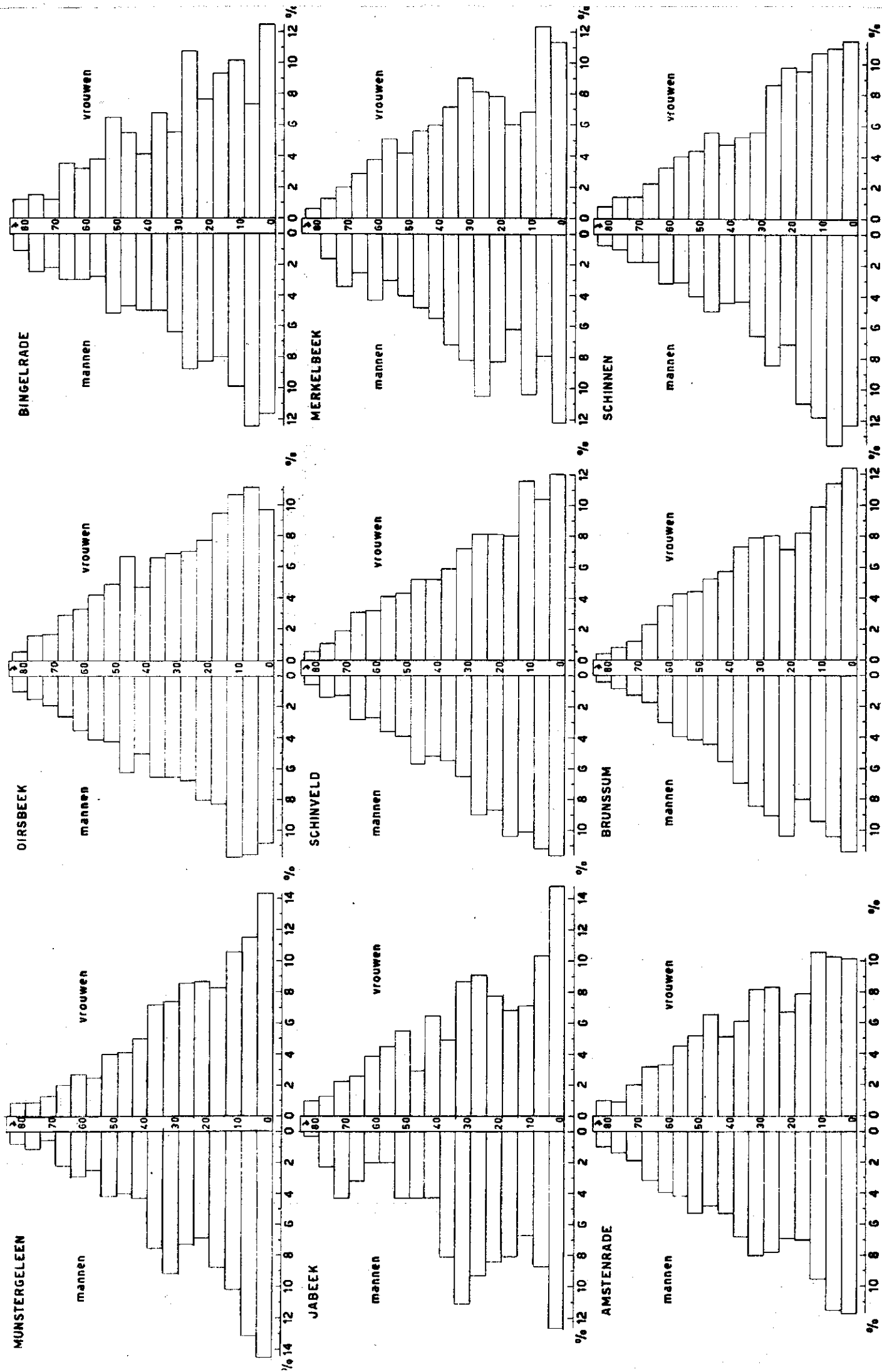
Op de bijgevoegde kaart zijn de blokgrenzen ingetekend. Aan de noordkant van het blok ligt de Zelfkant, de oostgrens wordt gevormd door de bossen aan de grens met Duitsland, terwijl het blok in het zuiden en westen wordt begrensd door de Mijnstreek en enkele grote woonkernen. De woningbouw voor mijnwerkers en andere industrie-arbeiders en voor de forensen vraagt in het aangrenzende gebied steeds meer cultuurgrond. Dat dit gaat ten koste van de agrarische bedrijfstak is zonder meer duidelijk, maar de gemeentebesturen kunnen deze ontwikkeling niet tegenhouden. Hierdoor ligt het blok vrijwel geheel geïsoleerd ten opzichte van de andere agrarische gebieden in het zuiden van Limburg.

Aan de hand van een door de Provinciale Directie Limburg van de Cultuurtechnische Dienst reeds eerder opgestelde adreslijst, werd met behulp van enige ter plaatse goed bekend zijnde personen vastgesteld, welke bedrijven in het kader van deze schets moesten worden opgenomen. Grondgebruikers met minder dan één ha cultuurgrond werden daarbij bij voorbaat buiten beschouwing gelaten.

Het uiteindelijke aantal van 350 bedrijven wijkt af van het in een nota van de Cultuurtechnische Dienst genoemde aantal.

Dit is een gevolg van noodzakelijke selectie, daar er bedrijven waren, die niet vergelijkbaar waren voor de jaren 1956 en 1958. Deze bedrijven zijn terzijde gelaten.

LEEFTIJDOPBOUW VAN DE BEVOLKING OP 31 DECEMBER 1957

De randgemeenten van het mijngebied in het blok, hebben naast de natuurlijke groei hun aanwas vooral te danken aan een toenemend forensisme. Ook in de toekomst zal deze ontwikkeling zich vrijelijk voortzetten, want in het Streekplan Oostelijke Mijnstreek, dat op het ogenblik wordt opgesteld, wordt met deze ontwikkeling rekening gehouden. Het ligt in de bedoeling de agrarische kernen in het blok echter agrarisch te laten blijven, waarbij bepaalde kernen alleen iets opgetrokken zouden kunnen worden door middel van woningcontingentering, daar zij op het ogenblik te klein zijn om een redelijke maatschappelijke accommodatie in stand te houden.

b. De beroepsstructuur

Voor een overzicht van de beroepsstructuur moet voor de meest volledige cijfers teruggegrepen worden naar de in feite reeds verouderde cijfers van de volks- en beroepstelling 1947. Tabel 2 geeft een overzicht van de gegevens van 1947.

Tabel 2

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING

1947

Gemeente	Werkende mannen					
	aantal	% in nijverheid to- taal	waarvan mijnbouw	% in land- bouw	% in han- del en verkeer	% in overige beroepen
Munstergeleen	481	67	42	19	7	7
Oirsbeek	676	65	44	19	9	7
Bingelrade	199	40	27	44	8	8
Jabeek	199	57	43	30	7	6
Schinveld	995	70	50	13	8	9
Merkelbeek	438	55	39	22	5	18
Amstenrade	669	70	48	5	14	11
Brunssum	5264	83	66	2	9	6
Schinnen	1169	60	36	22	11	7

Bron: C.B.S., volks- en beroepstelling 1947.

De grootste bron van werkgelegenheid vormt voor het gebied de industrie en dan met name de mijnbouw en de vele op de mijnindustrie gerichte toeleveringsbedrijven. In 1947 was alleen in Bingelrade en Jabeek de landbouw nog van grote betekenis.

Een globale vergelijking van de gegevens van 1947 met de gegevens van de woningtelling 1956, in welke laatste de beroepsbevolking alleen verdeeld is in agrarisch en niet-agrarisch, leert, dat ook in de twee zojuist genoemde gemeenten het aantal beroeps- personen in de landbouw flink gedaald is, waarbij de daling weinig afwijkt van de procentuele daling in de andere gemeenten. Dit is niet op de eerste plaats een gevolg van het in beslag nemen van cultuurgrond voor niet-agrarische doeleinden, maar veelal een gevolg van de ontwikkeling binnen de landbouw zelf, zoals verderop nog zal blijken.

Tabel 3

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING
1947 - 1956

Gemeente	Aantal werkende mannen						Indexcijfers 1956 1947 = 100		
	totaal		agrariërs		forensen		to- taal	agrariërs	forensen
	1947	1956	1947	1956	1947	1956			
Munstergeleen	481	621	93	65	317	463	129	70	146
Oirsbeek	676	708	125	89	422	481	105	71	114
Bingelrade	199	190	88	53	88	108	95	60	123
Jabeek	199	185	60	41	112	132	93	68	118
Schinveld	995	1154	126	68	666	901	116	54	135
Merkelbeek	438	392	97	57	236	236	89	59	100
Amstenrade	669	682	34	17	475	585	102	50	123
Brunssum	5264	7002	96	40	1386	1425	133	42	103
Schinnen	1169	1364	259	200	625	724	117	77	116

Bron: C.B.S., volks- en beroepstelling 1947, woningtelling 1956.

Behalve in Bingelrade, Jabeek en Merkelbeek is in de periode 1947 - 1956 de mannelijke beroepsbevolking overal toegenomen. De toeneming was naar verhouding het grootst in Brunssum en Munstergeleen, iets minder spectaculair in Schinnen en Schinveld, terwijl zij in Oirsbeek en Amstenrade gering was.

Dat het hier geen gelijke toeneming van de plaatselijke werkgelegenheid betreft, blijkt uit de cijfers van tabel 3 over het aantal forensen. Alleen in Brunssum is er sprake van een relatieve achteruitgang van het forensisme. In bijna alle overige gemeenten is het forensisme relatief sterk toegenomen. In cartogram 1 is een duidelijk beeld gegeven van de belangrijkheid van het forensisme in dit gebied, bij de mannelijke beroepsbevolking.

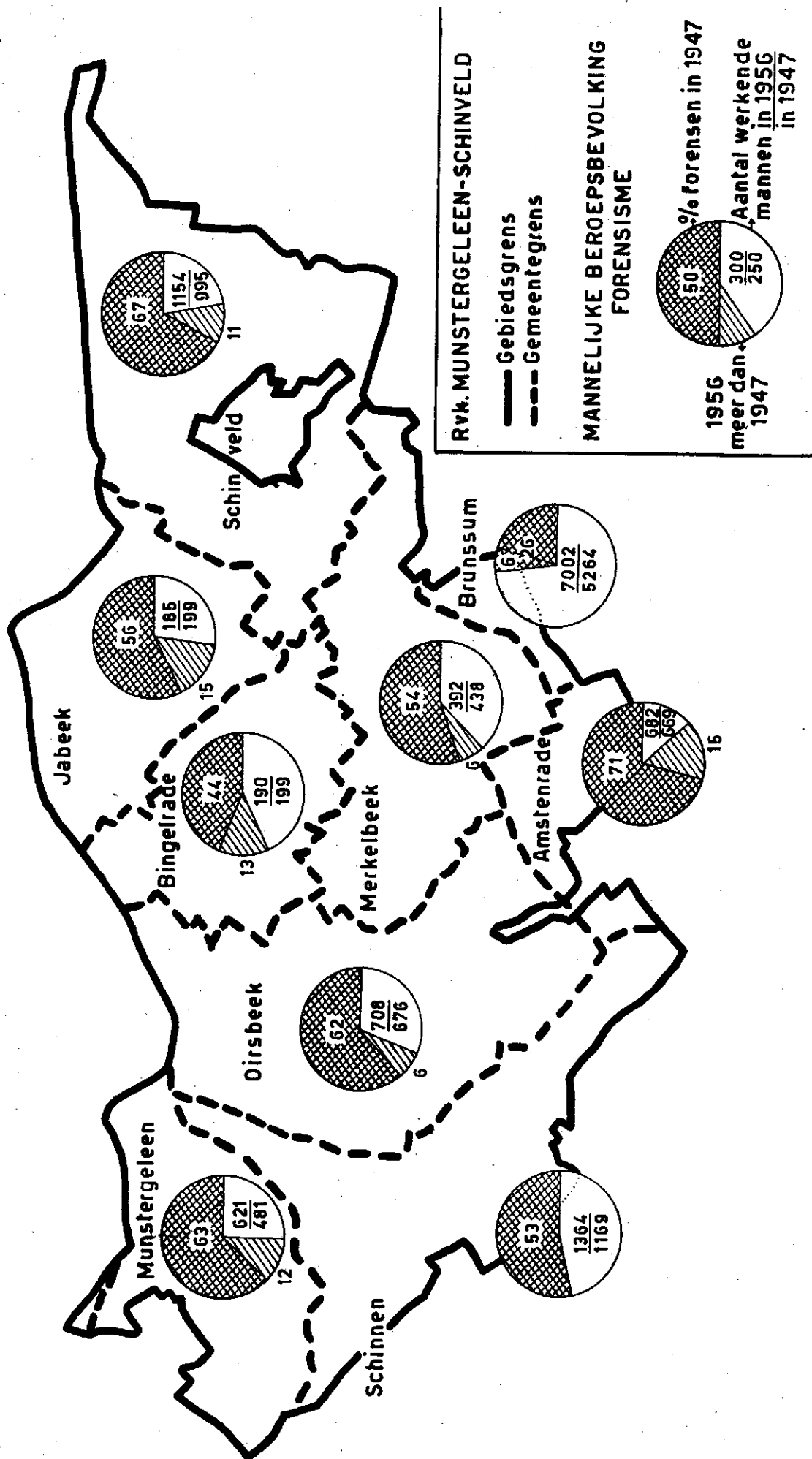
Deze pendel omvat alle bedrijfsklassen, behalve de landbouw, een deel van de handel (namelijk de middenstand) en enige bouw- nijverheid.

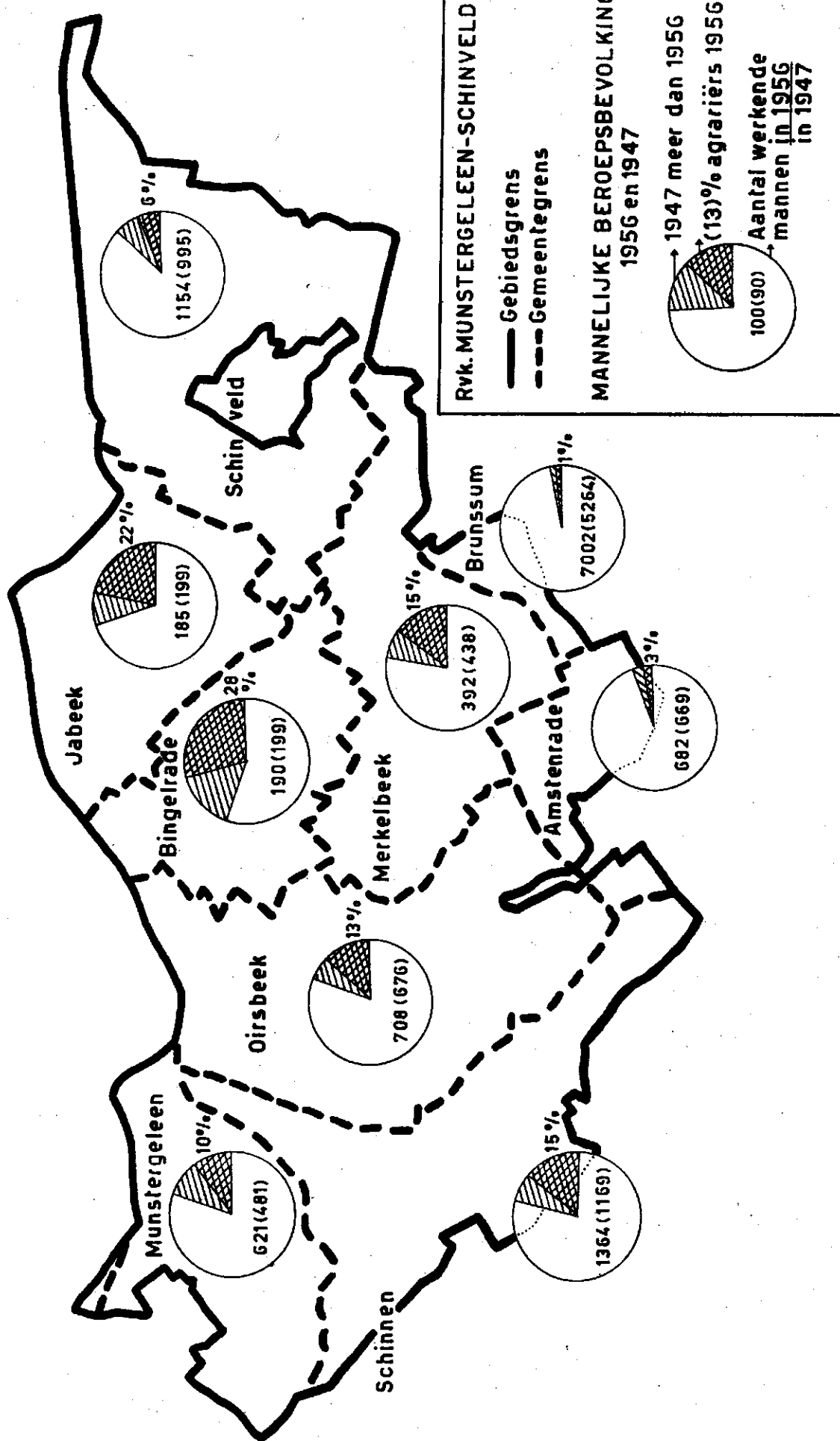
De agrarische beroepsbevolking is in de periode 1947 - 1956 verminderd in het gebied. Van de verschuivingen in de beroepsstructuur, welke hiervan het gevolg was, geeft cartogram 2 een beeld.

c. De agrarische beroepsstructuur

Na de beschouwing van de algemene beroepsstructuur zal nu een nadere analyse worden gemaakt van de agrarische beroepsstructuur. Tabel 4 geeft een verdeling van de agrariërs naar de positie in het bedrijf, waarbij een vergelijking wordt gemaakt tussen de situatie in 1947 en die in 1956.

Cartogram 1

Tabel 4

AGRARIERS NAAR POSITIE IN HET BEDRIJF

Gemeente	Aantal mannen in 1947				Aantal mannen in 1956			
	to- taal	zelfstan- dig	gezins- leden	in loon- dienst	to- taal	zelfstan- dig	gezins- leden	in loon- dienst
Munstergeleen	93	50	20	23	65	40	12	13
Oirsbeek	125	72	40	13	89	63	22	4
Bingelrade	88	50	23	15	53	39	11	3
Jabeek	60	22	29	9	41	19	10	12
Schinveld	126	66	40	20	68	42	13	13
Merkelbeek	97	44	25	28	57	37	8	12
Amstenrade	34	17	4	13	17	12	3	2
Brunssum	96	29	22	45	40	24	2	14
Schinnen	259	145	65	49	200	111	62	27
Alle gemeenten	978	495	268	215	630	387	143	100

Bron: C.B.S., volks- en beroepstelling 1947, woningtelling 1956.

Het blijkt, dat de vermindering van de agrarische beroepsbevolking niet uitsluitend een gevolg is van een daling van het aantal landarbeiders. De agrarische mannelijke beroepsbevolking is in de periode 1947 - 1956 met 348 personen gedaald, dat is bijna 36%. De absolute cijfers van de daling voor de drie aangegeven categoriën lopen niet ver uiteen, maar relatief gezien was de daling bij de arbeiders het sterkst, namelijk ruim 53%. Voor de gezinsleden bedroeg de daling bijna 47% en voor de zelfstandigen bijna 22%.

Naast de daling van de werkgelegenheid door factoren als mechanisatie en rationalisatie heeft dus ook het teruglopen van het aantal bedrijven invloed gehad bij de daling van de agrarische beroepsbevolking. Hierop wordt zo dadelijk nog nader teruggekomen.

Bij de gegevens van het Centraal Bureau van de Statistiek worden alle grondgebruikers met 1 ha of meer cultuurgrond opgenomen, maar niet alle grondgebruikers zijn ook inderdaad van beroep agrariër. Bovendien zijn er nog agrariërs, die een of ander nevenberoep uitoefenen. Daartoe deelt het L.E.I. de grondgebruikers bij elk onderzoek in een viertal beroepsgroepen, waarbij rekening gehouden wordt met de omvang van het bedrijf en de leeftijd van het bedrijfshoofd.

Deze indeling, die ook voor dit onderzoek met behulp van ter plaatse goed bekende personen geschiedde, onderscheidt vier groepen:

- de zuivere agrariërs;
- de agrariërs met een nevenberoep (minder dan de helft van de arbeidstijd wordt aan het nevenberoep besteed);
- de niet-agrariërs (minder dan de helft van de arbeidstijd wordt aan het eigen agrarisch bedrijf besteed);
- de rustende agrariërs en rentenierende niet-agrariërs met enig grondgebruik. In deze groep zijn tevens ondergebracht de bedrijven van gemeenten, kloosters, instellingen en dergelijke, omdat zij vaak een zeer afwijkende bedrijfsstructuur vertonen.

In bijlage I zijn de hoofd- en nevenberoepen van de C- en B-grondgebruikers vermeld. De B-grondgebruikers hebben veelal een aan het agrarische bedrijf verwant nevenberoep, zoals melkrijder, veehandelaar, melkventer, controleur bij de melkcontrole of loonwerker. Ook enige kleinere caféhouders vallen in deze groep. Gezien de belangrĳkheid van het agrarische bedrijf, zowel wat werk als wat inkomsten betreft, zijn de B-bedrijven in het navolgende steeds bij de A-bedrijven gevoegd. In omvang is de groep zeer klein, namelijk 12 B-bedrijven op een totaal van 350 grondgebruikers.

De groep C-bedrijven is veel groter, hieronder vallen 60 grondgebruikers. Een vierde deel van hen is mijnwerker, terwijl ook de groep van de agrarische bedrijfstak afhankelijkke beroepen (zaakvoerder L.L.T.B., veilingarbeider, veehandelaar e.d.) en de groep van verzorgende beroepen (b.v. middenstander) sterk is vertegenwoordigd.

Ter wille van de juistheid en vergelijkbaarheid zijn ook enige grotere bedrijven in de C-groep opgenomen, namelijk enige bedrijven van mensen, die met het oog op de kinderbijslag voor een aantal jaren bij de mijnen zijn gaan werken en die door gezinsleden of vreemde arbeidskrachten op het eigen bedrijf vervangen worden.

De mijnen oefenen een zekere zuigkracht uit op de agrarische arbeidsreserve. Vooral in de naaste omgeving van de mijnen is deze zuigkracht het grootst, zoals ook blijkt uit het feit, dat in de nabijheid van de mijnen het overschot aan arbeidskrachten in de landbouw het geringst is. De boeren in het gebied krijgen dan ook moeilijk voldoende vreemde arbeidskrachten voor hun bedrijf. In het algemeen zijn de vreemde arbeidskrachten jongens van 15-19 jaar. Na hun militaire dienstdienst gingen deze vanwege de goede verdiensten veelal naar de mijnen, omdat zij dan eerder een eigen gezin kunnen stichten.

Men mag verwachten, dat onder invloed van de moeilijkheden in de mijnindustrie, de zuigkracht van de mijnen in sterkte zal afnemen.

Zo hebben de staatsmijnen bijvoorbeeld in het lopende jaar geen nieuwe arbeidskrachten meer aangenomen. Opeengevallen plaatsen werden niet opnieuw bezet. De verwachting is dan ook, dat alleen de staatsmijnen in 1964 aan ongeveer 5000 man minder werk zullen verschaffen dan in 1958.

Daarbij is dan geen rekening gehouden met de nieuwe mijn Beatrix, maar gezien de plannen tot temporisering van deze exploitatie en de grotere afstand tot het ruilverkavelingsgebied, mag men hiervan als werkgelegenheidsobject voor het gebied geen al te grote verwachtingen koesteren.

De kans bestaat dan ook, dat de afvloeiing uit de landbouw in de komende jaren wel eens minder vlug zou kunnen gaan verlopen.

d. De bedrijfsgruuttestructuur

In bijlage II wordt een overzicht gegeven van het aantal bedrijven in het blok naar beroepsgroep, verdeeld naar grootteklasse en naar gemeente. Op een vijftal bedrijven na, zijn alle C- en D-bedrijven kleiner dan 7 ha.

Van de groep A- en B-bedrijven is 56% kleiner dan 10 ha, bijna 15% van alle A- en B-bedrijven is zelfs kleiner dan 5 ha. Men kan

hier dus spreken van een belangrijk aantal kleine bedrijven. Het aantal bedrijven van 1-10 ha per 1000 ha cultuurgrond voor het gebied is 51, tegen een gemiddelde van 53 voor het gehele land.

In bijlage III is de ontwikkeling weergegeven van het aantal bedrijven van 1 ha en groter sinds 1910. Aan de hand daarvan kan men vaststellen, hoe de huidige bedrijfsgroottestructuur tot stand is gekomen in de onderscheidene gemeenten. Ter vergelijking zijn daarbij de overeenkomstige cijfers voor het landbouwgebied Zuid-Limburg gegeven. In alle gemeenten is het aantal bedrijven afgenomen, in Brunssum en Amstenrade is deze afneming zelfs zo ver gegaan dat hier nog amper van een landbouwersstand kan worden gesproken. Het zijn vooral de kleine bedrijven van 1-5 ha die verdwenen zijn. De grond van deze verdwenen bedrijven is veelal ten goede gekomen aan de overige bedrijven, zodat de groep middelgrote bedrijven in het algemeen een lichte stijging in aantal te zien geeft. Veel cultuurgrond is evenwel voor de landbouw verloren gegaan sinds 1910; behalve in Bingelrade, Jabeek, Schinveld en Merkelbeek is de oppervlakte cultuurgrond sinds 1910 dan ook sterk gedaald. Behalve in de gemeente Brunssum is deze daling van de oppervlakte cultuurgrond de laatste jaren evenwel van vrij geringe omvang geweest.

In alle gemeenten is de gemiddelde bedrijfsgrootte toegenomen, vooral de cijfers voor 1947 en latere jaren geven een beduidende toeneming weer. Ongetwijfeld is de aanwezigheid van de mijnen ook hier van invloed geweest. Het zijn vooral de kleine boeren geweest, die naar de mijnen zijn getrokken voor werk. Sommigen deden daarbij hun bedrijf meteen aan de kant, anderen hielden het nog een tijdlang als nevenbedrijf aan. In bijlage I zag men, dat op het ogenblik nog slechts een klein aantal mijnwerkers een landbouwbedrijf er op na houdt.

Per gemeente komen er nog aanzienlijke verschillen in de gemiddelde bedrijfsgrootte voor. Volgens de gegevens van bijlage III varieert de gemiddelde bedrijfsgrootte van 6,9 ha in Munstergeleen tot circa 13 ha in Jabeek.

In deze gegevens zijn evenwel alle grondgebruikers met meer dan 1 ha cultuurgrond opgenomen. Tabel 5 geeft een meer zuiver beeld van de gemiddelde grootte van de landbouwbedrijven, omdat hierin alleen de A- en B-bedrijven zijn opgenomen, die binnen het ruilverkavelingsgebied vallen. Men ziet dan, dat de gemiddelde bedrijfsgrootte varieert van 9,4 ha in Munstergeleen tot 14,1 ha in Jabeek en Amstenrade.

Tabel 5

GEMIDDELDE GROOTTE A- EN B-BEDRIJVEN

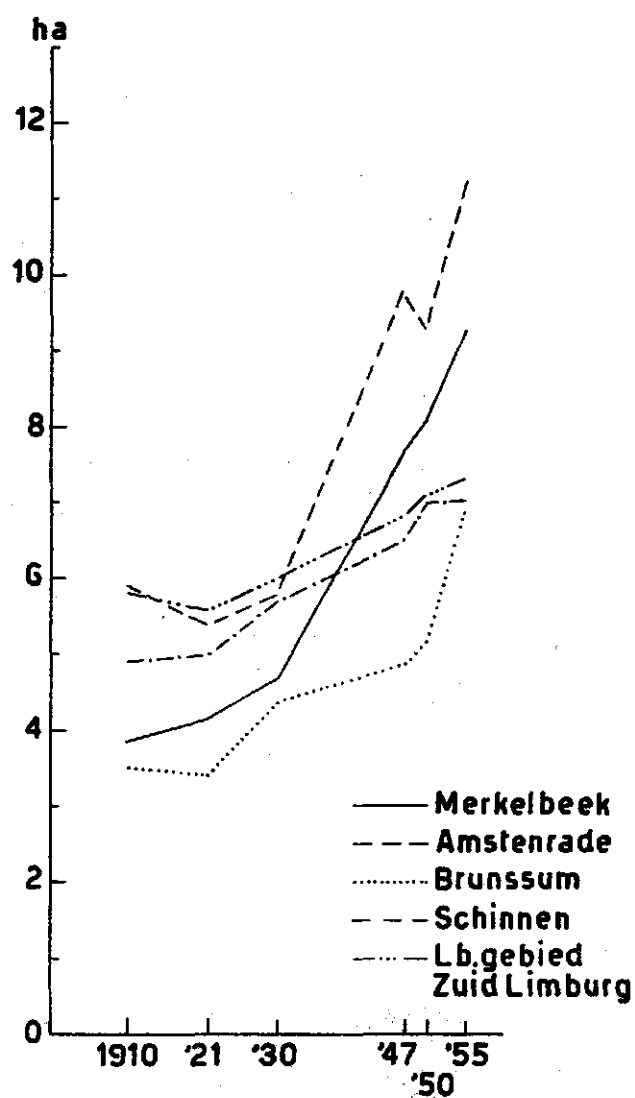
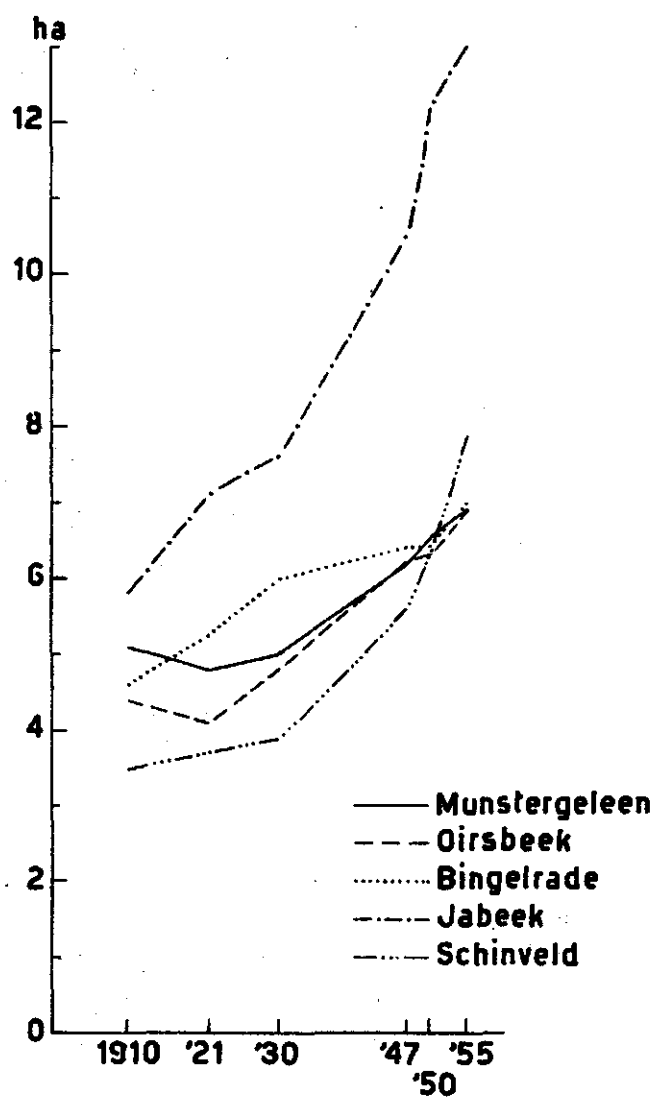
	Aantal bedrijven	Oppervlakte cultuurgrond in ha	Gemiddelde bedrijfs- grootte in ha	Aantal bedrijven van 1-10 ha per 1000 ha cultuurgrond
Munstergeleen	30	281	9,4	64
Oirsbeek	47	478	10,2	61
Bingelrade	30	304	10,1	59
Jabeek	19	268	14,1	34
Schinveld	27	342	12,7	47
Merkelbeek	34	407	12,0	44
Amstenrade	9	127	14,1	24
Brunssum	13	130	10,0	54
Schinnen	42	428	10,2	56
Sittard	3	66	22,0	
Ruilverkavelings- lingsgebied	254	2831	11,1	51

Bronnen: C.B.S. metelling 1958; L.E.I.

In grafiek II is een beeld gegeven van de ontwikkeling van het aantal bedrijven in de diverse grootteklassen, terwijl in grafiek III een beeld wordt gegeven van de ontwikkeling van de gemiddelde bedrijfsgrootte. Beide grafieken zijn gebaseerd op de gegevens, vermeld in bijlage III.

Tenslotte is in grafiek IV een overzicht gegeven van het aantal A- en B-bedrijven in het ruilverkavelingsblok, verdeeld naar grootteklasse.

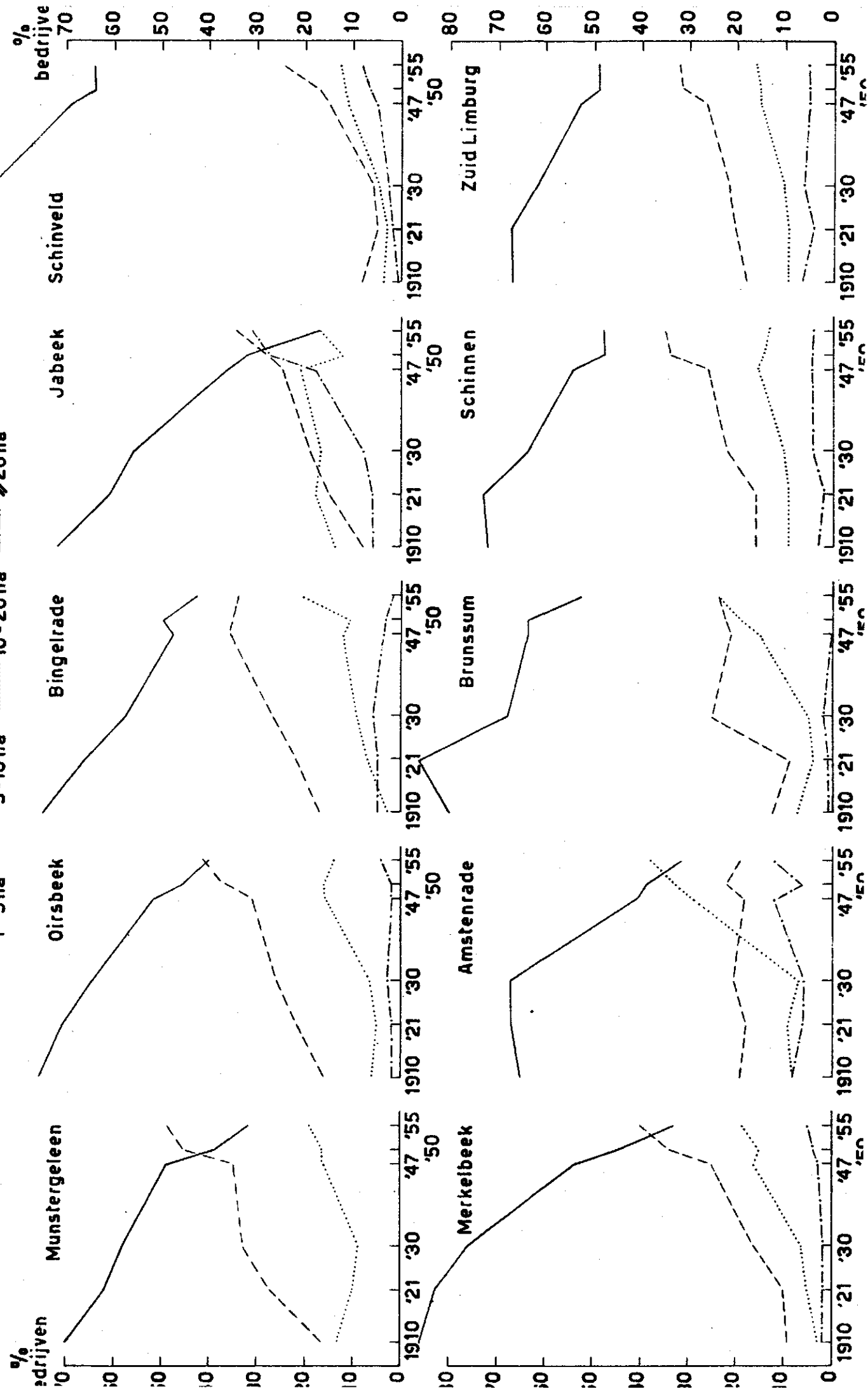
GEMIDDELTE BEDRIJFSGROOTTE

Grafiek II

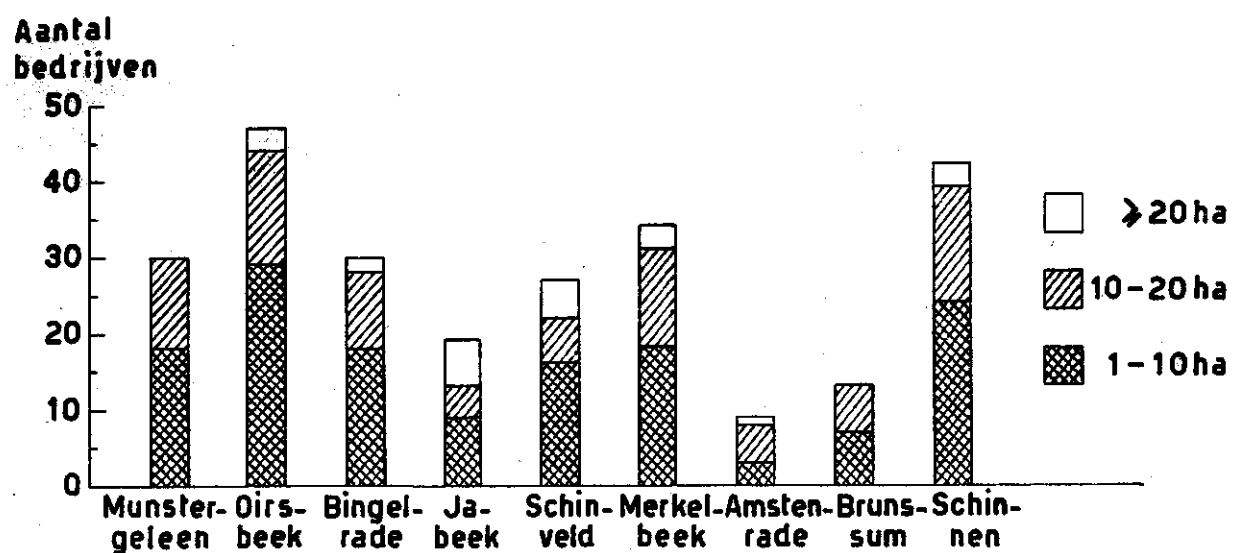
BEDRIJVEN IN DE PERIODE 1910-1955

— 1-5 ha - - - 5-10 ha 10-20 ha — >20 ha

Grafiek IV

A-en B-BEDRIJVEN NAAR GROOTTEKLASSE

§ 3. P r o d u k t i e - o m s t a n d i g h e d e n

a. De verkaveling

Kunnen kavelaantal en kavelgrootte vaak een weerslag hebben op het bedrijf, kavelvorm, afstand tussen de kavels en de bedrijfsgebouwen en afstand tussen de kavels onderling zijn even zovele, vaak belemmerend werkende factoren voor een bedrijf. De gegevens van het C.B.S. hebben enkel op de twee eerstgenoemde aspecten betrekking, zodat in deze schets daarmee volstaan zal moeten worden.

Tabel 6

VERKAVELING

Gemeente	Aantal bedrijven ≥ 1 ha in		Aantal kavels per bedrijf in		Gemiddelde kavel- grootte in ha in	
	1950	1955	1950	1955	1950	1955
Munstergeleen	49	47	12,2	11,0	0,53	0,63
Oirsbeek	84	77	12,1	12,1	0,52	0,57
Bingelrade	52	47	8,1	7,9	0,79	0,89
Jabeek	25	23	13,4	12,2	0,91	1,06
Schinveld	76	61	13,6	13,4	0,46	0,59
Merkelbeek	53	47	10,4	10,4	0,78	0,89
Amstenrade	18	16	9,0	9,0	1,04	1,26
Brunssum	47	29	8,8	10,6	0,59	0,65
Schinnen	148	144	10,0	10,3	0,70	0,68
Landbouwgebied						
Zuid-Limburg	6866	6834	9,3	9,4	0,77	0,78

Bron: C.B.S. mei 1950, mei 1955.

Deze tabel laat duidelijk zien, dat nog afgezien van kavelvorm en afstand, de verkavelingssituatie in het gebied verre van rooskleurig is. De gemiddelde kavelgrootte komt alleen in Amstenrade en Jabeek boven de 1 ha, maar dit is een gemiddelde. Er is dus nog een aantal bedrijven waar de situatie nog slechter is. Bovendien zijn deze twee gemeenten juist de gemeenten met het aller-kleinste aantal bedrijven van 1 ha en groter.

Het grootste deel van de gemeenten in het gebied kent zelfs een gemiddelde kavelgrootte, die lager is dan het toch reeds vrij lage gemiddelde voor het gehele landbouwgebied Zuid-Limburg.

Het gemiddelde aantal kavels per bedrijf varieert van circa 8 tot ruim 13. Bingelrade komt in dit opzicht het best voor de dag en Schinveld het slechtst. Maar in het algemeen zijn er in het gebied nog veel kavels, die vaak niet groter dan enkele aren zijn.

b. Eigendom en pacht

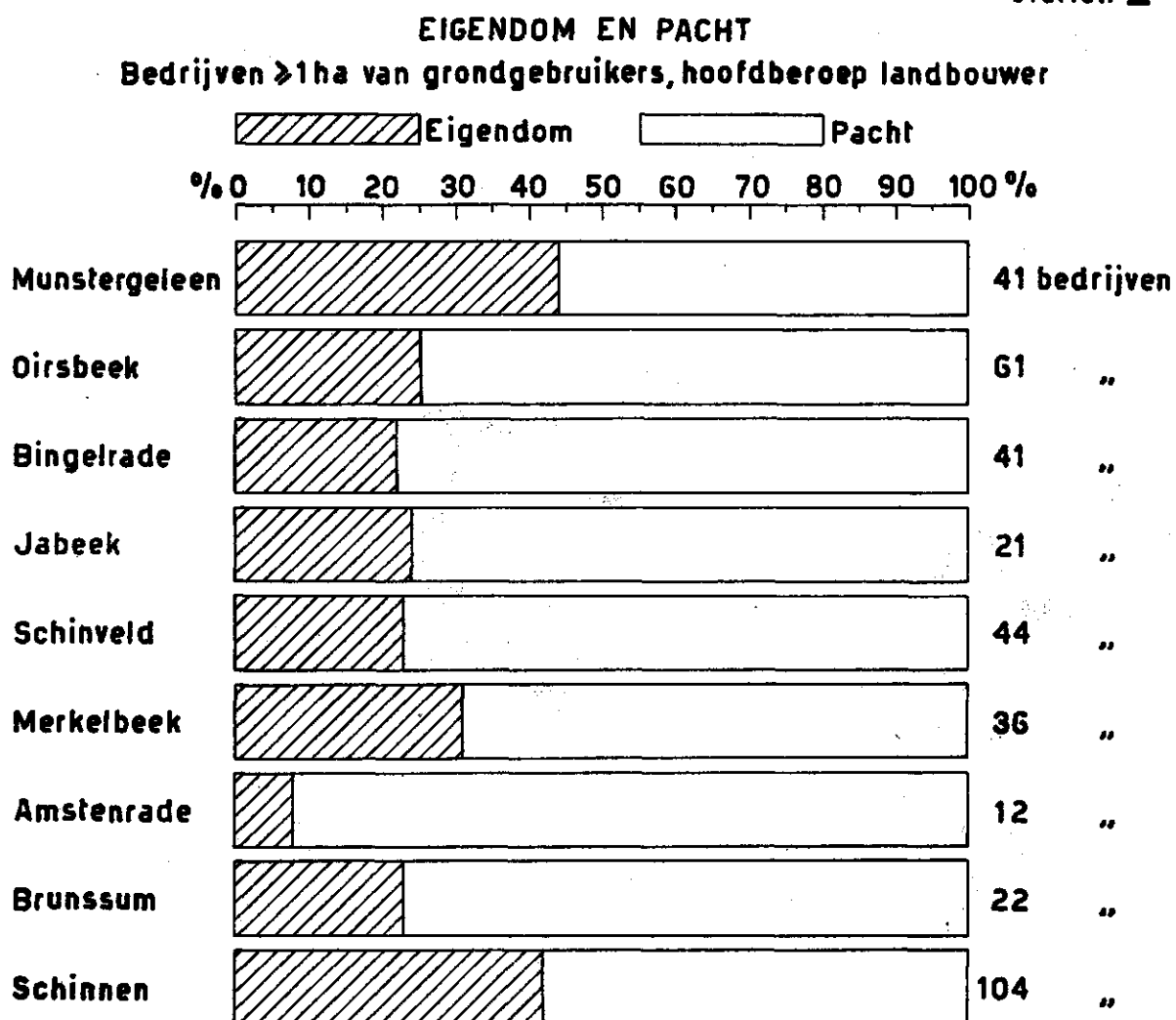
Ook voor de beschouwing van de eigendom-pachtverhouding moet gebruik worden gemaakt van C.B.S.-gegevens per gemeente. De meest recente gegevens in deze materie dateren van 1955.

De ontwikkeling van deze verhouding sinds 1921, wordt in bijlage IV gegeven. Het blijkt, dat de betekenis van de pacht in de loop der jaren is toegenomen, ook nog enigszins na 1948, toen de oppervlakte cultuurgrond een dalende tendentie ging vertonen. De ontwikkeling na 1948 wijkt daarmee voor het gebied af van de ontwikkeling in het landbouwgebied Zuid-Limburg, waar bij een relatief veel geringere afnemings van de oppervlakte cultuurgrond de betekenis van de pacht juist is achteruit gelopen. In 1955 is, behalve in Munstergelée en Schinnen, het percentage eigendom in alle gemeenten dan ook lager dan in het landbouwgebied Zuid-Limburg. Dit geldt voor alle grootteklassen.

Het eigen grondbezit is relatief gezien het hoogst bij de kleine grondgebruikers, die hun hoofdberoep buiten de landbouw hebben, vandaar dat voor de grondgebruikers met hoofdberoep landbouwer de eigendom in het algemeen enige procenten lager uitkomt. In bijlage V is een overzicht naar grootteklasse gegeven voor de grondgebruikers met als hoofdberoep landbouwer, waarbij de bedrijven verdeeld zijn in eigendomsbedrijven (50% of meer van de cultuurgrond in eigendom) en pachtbedrijven (minder dan 50% van de cultuurgrond in eigendom).

Met uitzondering van de gemeenten Munstergelée en Schinnen komen ook hier weer alle gemeenten beneden de cijfers voor het gehele gebied. Vergelijking met bijlage IV leert, dat het percentage cultuurgrond in eigendom, voor de agrariërs inderdaad iets lager ligt in alle gemeenten, vergeleken bij de gehele groep grondgebruikers. In grafiek V is een beeld gegeven van het percentage bedrijven in eigendom voor de verschillende gemeenten.

Grafiek V

c. De niet in cultuur gebrachte gronden

Het grootste deel van het gebied wordt gevormd door de lössleemgronden, die vrijwel geheel en al in cultuur zijn gebracht. Alleen in het oosten van het gebied ligt een strook stuifzandgronden, die doorsneden wordt door enige beekdalen met beekbezinkingsgronden. Deze stuifzandgronden zijn zeer bosrijk, doch in oppervlakte beslaat het areaal bos nog geen 4% van de totale oppervlakte. Van de in tabel 7 aangegeven 112 ha bos hoort 80 ha alleen al bij het kasteel Amstenrade.

Tabel 7

OVERIGE GRONDEN

	Aantal bedrijven	Oppervlakte in ha (kadastrale maat)	Grond		Bos	
			cultuur- grond %	overige gronden %	aantal bedrijven met bos	oppervlakte bos in ha
A en B 1-10 ha	143	942	97	3	28	10
10-20 ha	77	1223	97	3	28	11
≥ 20 ha	24	755	96	4	5	6
totaal	254	2920	97	3	61	27
C	60	231	96	4	8	4
D	36	189	54	46	4	81
A + B + C + D	350	3340	94	6	73	112

Bronnen: C.B.S., metelling 1958; L.E.I.

d. De openbare nutsvoorzieningen

Uit de uitkomsten van de algemene woningtelling van 30 juni 1956 werd tabel 8 samengesteld. Wat de elektrificatie betreft kan de situatie zeer gunstig genoemd worden, behalve in de gemeente Schinveld. In deze laatste gemeente is nog van een achterstand sprake.

Mede dank zij de grote bedragen (ruim f. 127.000,- in 1956 en ruim f. 198.000,- in 1957), die de Provinciale Limburgse Electriciteits Maatschappij jaarlijks voor onrendabele aansluitingen uittrekt, was einde 1957 de elektrificatiegraad in het verzorgingsgebied van de P.L.E.M. gestegen tot ongeveer 98,5. Gezien dit resultaat en gezien de gevoerde politiek, mag men verwachten, dat ook de achterstand in Schinveld straks tot het verleden zal behoren.

Niet alle gemeenten zijn voorzien van een gasnet. Waar dit wel het geval is, vindt men een aantal aangesloten boerderijen en tuinderswoningen, behalve in Schinveld, waar geen enkele van deze categorie woningen is aangesloten. In Schinnen is bovendien dit aantal aangeslotenen zeer gering.

De watervoorziening is gunstig te noemen, zij het dat wederom in Schinveld de situatie ver beneden de maat blijft, daar hier nog niet de helft van de boerderijen en tuinderswoningen op het waterleidingnet is aangesloten.

Resumerend kan men alleen in Schinveld spreken van een klaarblijkelijke achterstand op het gebied van de openbare nutsvoorzieningen.

Tabel 8

OPENBARE NUTSVOORZIENINGEN

Gemeente	Boerderijen en tuinderswoningen			Aantal woningen aangesloten op		
	aantal	% bewoond door eigenaar	% huurwoningen	water	gas	elektriciteit
Munstergeleen	38	92	8	34	19	38
Oirschbeeek	85	75	25	85	41	85
Bingelrade	34	82	18	33	-	34
Jabeek	18	50	50	17	-	18
Schinveld	33	85	15	16	-	26
Merkelbeeek	34	79	21	34	-	34
Amstenrade	14	43	57	13	7	14
Brunssum	22	64	36	20	10	22
Schinnen	117	84	16	104	8	115
Alle gemeenten	395	78	22	355	87	387

Bron: C.B.S., algemene woningtelling 1956.

§ 4. Het produktieplan en de bedrijfsvoering

a. Het grondgebruik en het bedrijfstype

In bijlage VI zijn de gegevens opgenomen inzake het grondgebruik, zoals deze bekend zijn uit de metelling 1958. Hieruit blijkt, dat het bouwland een overheersende plaats inneemt bij de agrariërs. Gemiddeld is op de A- en B-bedrijven 63% van de cultuurgrond bouwland, waarbij dit percentage lager ligt op de bedrijven beneden 7 ha en het hoogst op de middelgrote bedrijven.

De tuinbouw in de volle grond is alleen op de bedrijven beneden 5 ha van enig belang.

Boomgaarden komen vrij veel voor en wel in alle grootteklassen. Een groot deel van deze boomgaarden heeft als onderteelt gras. Juist 1/3 deel van het grasland ligt bij de A- en B-bedrijven onder boomgaarden.

Het in het gebied meest voorkomende bedrijfstype kan dan ook worden aangeduid als een gemengd bedrijf, met het hoofdaccent op de akkerbouw. Op een aantal bedrijven zal evenwel de veehouderij weinig onderdoen voor de akkerbouw, vooral op de grote bedrijven is er sprake van een flinke veebezetting.

b. Het bouwlandgebruik

Een overzicht van het bouwlandgebruik geeft bijlage VII. Er zijn geen grote verschillen in bouwplan tussen de kleine en de gro-

tere bedrijven. Op de A- en B-bedrijven is in alle grootteklassen 67 à 69% van het bouwland betoeld met granen. Tarwe, rogge en haver zijn de meest verbouwde granen, waarbij op de kleine bedrijven rogge en haver het belangrijkste zijn en op de grotere bedrijven tarwe. Gerst neemt alleen op de allergrootste bedrijven een plaats van enige betekenis in.

Ongeveer 1/4 van het bouwland wordt ingenomen door hakvruchten. Het betreft hier bij de groep agrariërs respectievelijk 10% aardappelen, 9% suikerbieten en 5% voederbieten. Bij de middelgrote en grote bedrijven nemen daarbij de suikerbieten de belangrijkste plaats in.

Van de groenvoedergewassen tenslotte is de klaver verreweg het belangrijkste gewas.

c. De veehouderij

De gegevens inzake de rundvee-, varkens- en kippenhouderij zijn opgenomen in bijlage VIII. Op 93% van de A- en B-bedrijven blijkt melkvee te worden gehouden, waarbij de bedrijven van 7 ha en groter op twee bedrijven na, alle melkvee houden. Het gemiddelde aantal stuks melkvee per bedrijf bedraagt voor de A- en B-bedrijven 6, dit gemiddelde ligt voor de bedrijven van 15 ha en groter evenwel aanzienlijk hoger. De gemiddelde melkveebezetting per 100 ha grasland plus kunstweide is met 149 vrij hoog. Wel is er enige variatie in dit cijfer voor de diverse grootteklassen: op de bedrijven beneden 5 ha is dit aantal laag, namelijk 112, terwijl het voor de bedrijven van 20 ha en groter slechts 130 is; de variatie voor de bedrijven tussen 7 en 20 ha is geringer en loopt van een gemiddelde van 152-154 voor de bedrijven van 10-15 ha en van 5-7 ha tot een gemiddelde van 167-166 voor de bedrijven van 7-10 ha en van 15-20 ha.

Ook de verschillen in het gemiddelde aantal melkkoeien per 100 ha cultuurgrond zijn van dien aard, dat men kan spreken van een overwegend vrij gelijkvormig bedrijfstype, ongeacht de grootteklasse, zoals al bij de bespreking van het grondgebruik en bouwplan naar voren kwam.

Per 100 melkkoeien werden gemiddeld 44 kalveren en 54 pinken aangehouden, wat ongeveer voldoende kan worden geacht voor de normale vervanging van de melkveestapel.

Volgens de jaarverslagen van de Centrale Melkcontroledienst wordt er in het gebied niet veel gedaan aan productiecontrole bij het rundvee. Alleen in Merkelbeek is een controlevereniging, waarbij in 1956 in totaal 151 koeien zijn gecontroleerd. De gemiddelde melkopbrengst van 3794 kg was van deze koeien bovendien lager dan het gemiddelde van alle in de provincie Limburg gecontroleerde zwartbonte koeien. Het vetgehalte lag evenwel met 3,79% boven het gemiddelde van de provincie.

De varkensstapel is op de bedrijven niet groot, gemiddeld worden op de A- en B-bedrijven 6,6 mestvarkens en 2,4 fokzeugen per bedrijf gehouden. Daar evenwel de varkensstapel op de grotere bedrijven omvangrijker is dan op de kleinere, zowel wat fokzeugen als mestvarkens betreft, is de varkensstapel op deze laatste bedrijven klein te noemen.

Tabel 9

KLEINVEESTAPEL
A- en B-bedrijven

Gemeente	Aantal bedrijven	Mestvarkens		Fokzeugen		% bedrij- ven met fokzeugen per be- drijf	% bedrij- ven met legghennen per be- drijf	Leghennen			
								aantal legghennen per be- drijf	aantal legghennen	aantal bedrijven met legghennen	
		% bedrij- ven met mestvar- kens	aantal mestvar- kens per bedrijf	% bedrij- ven met fokzeugen	aantal fokzeugen per be- drijf					< 50	50-100
Munstergeleen	30	60	4,8	70	2,2	77	47	15	6	2	-
Oirsbeek	47	77	6,6	45	2,3	91	50	27	9	7	-
Bingelrade	30	57	4,1	40	1,9	83	49	15	8	2	-
Jabeek	19	63	6,0	68	1,8	79	35	11	3	1	-
Schinveld	27	48	6,2	44	3,6	85	96	16	3	1	3
Merkelbeek	34	53	6,7	53	1,9	76	37	22	-	4	-
Amstenrade	9	78	4,6	67	2,3	89	36	6	1	1	-
Brunssum	13	54	4,7	62	2,4	100	34	10	2	1	-
Schinnen	42	83	5,5	67	3,1	93	46	27	9	2	1
Sittard	3	67	2,5	33	1,0	100	41	1	2	-	-
Ruilverkave- lingsgebied	254	65	5,6	55	2,4	86	50	150	43	23	4

Bronnen: C.B.S., meitelling 1958; L.E.I.

Per gemeente treden er nog aanzienlijke verschillen op, zoals tabel 9 laat zien. Op de eerste plaats variëren het percentage bedrijven met mestvarkens en het percentage bedrijven met fokzeugen al naar gelang de gemeente. Bij de mestvarkens valt het op, dat Schinveld en Merkelbeek de laagste percentages hebben, maar tevens het hoogste gemiddelde aantal per bedrijf met mestvarkens. Wat betreft de fokzeugen, hebben Schinveld en Oirsbeek lage percentages, maar tevens de hoogste gemiddelden per bedrijf met fokzeugen.

Veel sterker verbreid dan de varkenshouderij is de pluimveehouderij. Circa 86% van alle A- en B-bedrijven houdt kippen, maar ook hier is er een groot verschil in het aantal leghennen per bedrijf in de gemeenten. Het is wederom Schinveld, dat hier opvalt door een zeer hoge bezettingsgraad, die meer dan 65% hoger is dan de gemiddelde bezettingsgraad, op de bedrijven met kippen in het gebied. Voor de grootteklassen zijn er vrijwel geen verschillen, alleen op de bedrijven beneden 5 ha is het gemiddelde aantal per bedrijf relatief hoog, namelijk 83 tegenover 50 als gemiddelde voor alle bedrijven. De omvang van de kippenstapel is niet groot (tabel 9).

Zoals nog zal blijken is het arbeidseffect op de kleine bedrijven laag. Uitbreiding van de varkens- en kippenstapel zou hier gewenst zijn om zo de produktie per arbeidskracht en daarmee ook het arbeidsinkomen op te voeren.

d. De tuinbouw

In het ruilverkavelingsgebied komen veel boomgaarden voor. Bijlage IX laat zien, dat op 88% van de A- en B-bedrijven en op ongeveer 80% van de C- en D-bedrijven boomgaarden voorkomen. De meeste van deze boomgaarden treft men aan op de gewone landbouwbedrijven, in het gebied wonen slechts enkele specifieke fruitkwekers.

Over de kwaliteit van de boomgaarden, die voor het merendeel uit appel- en perebomen bestaan, zijn geen gegevens bekend. Behalve bij de echte gespecialiseerde fruitkwekers, kan evenwel worden aangenomen, dat de kwaliteit van de boomgaarden niet al te best is. Bij het grondgebruik werd reeds opgemerkt, dat op de A- en B-bedrijven 1/3 van het grasland onder boomgaarden ligt, uit bijlage IX blijkt nu dat op deze bedrijven 90% van de boomgaarden uit grasboomgaarden bestaat. Op de landbouwbedrijven worden de boomgaarden evenwel niet gezien als een apart bedrijfssonderdeel. In de winter heeft men toch tijd over, zodat het snoeien van de bomen vaak in feite uitgesteld wordt. Levert het fruit in een bepaald jaar eens een behoorlijke prijs op, dan beschouwt men dat als meegenomen. Alleen al voor zo'n enkel goed jaar zal men zijn boomgaarden aanhouden. Van echte exploitatie is hier dus geen sprake.

Veel boomgaarden zijn nog oude hoogstamboomgaarden en waar het onderhoud veelal slecht is en het assortiment weinig gevarieerd, mag men geen al te hoge verwachtingen koesteren van de kwaliteit van

het fruit. Struikaanplantingen treft men buiten de gespecialiseerde fruitteeltbedrijven weinig aan.

Daar de lössgronden, die zoals gezegd het grootste deel van het gebied beslaan, uitstekend geschikt zijn voor alle fruitsoorten en -rassen, liggen er voor de fruitteelt in het gebied nog vele mogelijkheden. Daartoe is evenwel vereist, dat iemand die gaat specialiseren, afstapt van de oude hoogstamboomgaarden en het oude assortiment. Een groter vakmanschap zal onontbeerlijk zijn om de moderne fruitteelt goed te bedrijven, maar de aanwezige modern opgezette fruitteeltbedrijven tonen aan, dat er goede, zelfs zeer goede mogelijkheden zijn. Uiteraard heeft de financiering van een overgang naar de moderne fruitteelt financiële consequenties, maar de overheid staat borg bij de financiering via het Borgstellingsfonds voor de landbouw of het Waarborginstituut voor de tuinbouw. Van deze financieringsmogelijkheden wordt nog te weinig gebruik gemaakt.

Naast de fruitteelt komt er nog enige groenteteelt voor, terwijl er ook een kleine oppervlakte kleinfruit aanwezig is. Bij omschakeling naar moderne fruitteelt zou het aanbeweling verdienen de oppervlakte kleinfruit uit te breiden in de overgangsperiode, om zo de inkomsten van het bedrijf op peil te houden. Er is één boomkwekerij in het gebied gevestigd.

e. De mechanisatie

De mechanisatiegraad op de bedrijven vormt een belangrijk kengetal voor de bedrijfsvoering. Recente gegevens der mechanisatie zijn evenwel alleen beschikbaar voor de trekkers en de melkmachines. Deze gegevens zijn opgenomen in bijlage X en laten zien, dat 39% van de A- en B-bedrijven een trekker bezit. Een klein aantal bedrijven bezit zelfs meer dan één trekker, zoals vergelijking met tabel 10 leert. Deze tabel laat zien hoe de mechanisatie in het betrokken gebied de laatste jaren is toegenomen, het aantal trekkers is althans in drie jaren tijd met bijna 50% toegenomen.

Uiteraard zijn het vooral de grotere A- en B-bedrijven waar men een trekker aantreft, het percentage bedrijven met een trekker loopt dan ook met het stijgen van de grootteklasse op. Van de bedrijven beneden 7 ha heeft 12% een trekker, van de bedrijven van 7-10 ha juist 25%, van 10-15 ha ruim 48% en van de bedrijven van 15 ha en groter reeds bijna 87%.

Het aantal paarden is begrijpelijkerwijs het grootst op de bedrijven zonder en met de minste mechanische trekkracht. Een aantal bedrijven beneden 5 ha schijnt evenwel zelfs de trekkracht van een paard te kunnen missen, gezien het lage percentage bedrijven met een paard, in deze grootteklasse. Daarentegen is er een aantal bedrijven, waar zowel paard(en) als trekker aanwezig zijn. Met name op de bedrijven van 20 ha en groter treft men veel paarden aan.

Tabel 10

TREKKERS 1955-1958

	Aantal trekkers op land- en tuinbouwbedrijven	
	1955	1958
Munstergeleen	4	13
Oirsbeek	15	17
Bingelrade	9	15
Jabeek	9	12
Schinveld	9	16
Merkelbeek	4	7
Amstenrade	8	6
Brunssum	4	4
Schinnen	20	32
Ruilverkavelings- gebied	82	122

Bron: C.B.S. mei 1955, 1958.

Een andere belangrijke vorm van arbeidsbesparing is de melkmachine. Van de 235 A- en B-bedrijven met melkvee bezitten er 48, dat wil dus zeggen ruim 20%, een melkmachine. Ook hier zijn het vooral de grotere bedrijven, waar men een melkmachine aantreft. Zoals uit tabel 11 blijkt zijn er ook enige bedrijven beneden 10 ha, die een melkmachine bezitten.

Tabel 11

BEDRIJVEN MET MELKMACHINES
A- en B-bedrijven

	Bedrijven met melkmachines	
	aantal bedrijven	gemiddeld aantal koeien per bedrijf
< 10 ha	6	6
10 - 15 ha	13	9
15 - 20 ha	13	10
≥ 20 ha	16	16
Totaal	48	11

Bronnen: C.B.S., metelling 1958; L.E.I.

In een in juni 1957 gereedgekomen verslag over de landbouwkundig achtergebleven gebieden in Nederland, heeft het L.E.I. onder andere gebruik gemaakt van een kengetal voor het werktuigenpark in alle afzonderlijke gemeenten van Nederland. Dit kengetal werd ingedeeld in een tiendelige schaal, waarbij aan een gemeente met een mate van mechanisatie die in de hoogste klasse thuis hoorde het cijfer 10 en aan een gemeente in de laagste klasse het cijfer 1 werd toegekend. Blijkens de gegevens is van de gemeenten in het blok de mechanisatie het sterkst in Amstenrade, zelfs nog sterker dan de gemiddelde mechanisatie in het landbouwgebied Zuid-Limburg. Alle andere gemeenten zijn minder gemechaniseerd dan het landbouwgebied.

Nu is het bekend, dat mechanisatie in een heuvelachtige streek als Zuid-Limburg vaak moeilijk ten volle is door te voeren, door de bezwaren die het terrein stelt. De bezwaren in verband met holle wegen zijn in het gebied hierbij van weinig belang; voor zover bekend zijn er twee in Wolfhagen en één in Jabeek, die vlak bij de kom van de plaats het holst zijn. Bovendien gelden eventuele bezwaren alleen voor de grotere machines zoals aardappelrooimachine en maaidorsmachine. Volgens zegslieden waren er in het gebied vier maaidorsmachines (Amstenrade, Schinveld, Oirsbeek, Jabeek) en vier aardappelrooimachines (Jabeek, Oirsbeek en twee in Merkelbeek).

Uit bovengenoemde survey bleek dat het arbeidseffect in de gemeenten laag tot zeer laag lag, een conclusie waartoe ook de volgende paragraaf van deze schets zal leiden. Bij een dergelijke lage mechanisatiegraad als hier aangetroffen wordt kan men evenwel moeilijk anders verwachten.

§ 5. D e a r b e i d o p d e b e d r i j v e n

Om na te gaan in hoeverre de arbeidsproduktiviteit in de landbouw op het gebied overeenkomt met de arbeidsproduktiviteit, zoals men die aantreft op goed geleide bedrijven van behoorlijke grootte, waar de produktie-omstandigheden redelijk wel zijn, is met de methode van de standaarduren een berekening van arbeidsbehoefte, arbeidsaanbod en arbeidseffect gemaakt. De normen (standaarduren) voor deze berekening zijn afgeleid van goed geleide bedrijven van behoorlijke grootte met gemiddelde produktie-omstandigheden en zijn vermeld in bijlage XI.

a. Het arbeidsaanbod

De laatste gegevens over de arbeidskrachten dateren van december 1956 en aan de hand van deze gegevens is allereerst het arbeidsaanbod volledig ontleed. Hiertoe werden alle arbeidskrachten op één noemer gebracht: de volwaardige arbeidskracht. Bijlage XII geeft zowel voor de A-, B-, C- als D-bedrijven een afzonderlijk overzicht van het arbeidsaanbod.

Uit dit overzicht blijkt op de eerste plaats, dat de bedrijven overwegend gezinsbedrijven zijn: op de A-bedrijven is 17% van het arbeidsaanbod, op de B-bedrijven 13% en op de C- en D-bedrijven respectievelijk 17% en 28% van het arbeidsaanbod afkomstig van vreemde arbeidskrachten. Deze vreemde arbeidskrachten bestaan voor het grootste deel uit tijdelijke arbeidskrachten. Gezamenlijk leveren de tijdelijke arbeidskrachten op de A-bedrijven 49% van het vreemde arbeidsaanbod (ruim 8% van het gehele arbeidsaanbod), op de B-bedrijven 59% van het vreemde arbeidsaanbod (bijna 8% van het gehele arbeidsaanbod). Hun aantal is op de B-bedrijven evenwel vrij gering, te meer waar ook het aantal B-bedrijven gering is.

Van de A-bedrijven maakt ruim 90% gebruik van vreemde tijdelijke arbeidskrachten. Het zijn vooral de bedrijven van 15 ha en

groter, die vreemde arbeidskrachten in vaste dienst hebben, het percentage bedrijven met vreemde tijdelijke arbeidskrachten ligt voor deze bedrijven dan ook aanzienlijk lager.

Gaat men kijken in welke periode van het jaar het gebruik van tijdelijke arbeidskrachten vooral plaats heeft, dan moet men tevens rekening houden met de tijdelijk meewerkende gezinsleden, die vooral op de bedrijven beneden 10 ha een ruim deel van de seizoenarbeid verzorgen. Het blijkt, dat het gebruik van tijdelijke arbeidskrachten vooral plaats heeft in de maanden september-november en, zij het in veel mindere mate, in de maanden juni-augustus. Bijlage XII geeft hiervan een overzicht voor de verschillende grootteklassen.

Het arbeidsaanbod uit het gezin komt uiteraard voor het grootste deel van het bedrijfshoofd, alleen voor de B-bedrijven, waar het bedrijfshoofd dus nog een nevenberoep uitoefent, is het aandeel van de meewerkende mannelijke gezinsleden groter dan dat van de bedrijfshoofden.

In het algemeen is het aandeel van de mannelijke gezinsleden en wel met name van de zoons van de bedrijfshoofden, in 1956 alleen op de bedrijven van 10-15 ha nog vrij groot te noemen. Na 1956 is het aantal meewerkende zoons nog verminderd, zoals de vergelijking met gegevens van mei 1958 in bijlage XIII leert. Het aantal bedrijven zonder meewerkende zoons is niet veel veranderd en ook het aantal bedrijven met één meewerkende zoon is vrijwel constant gebleven. Doch het aantal bedrijven met meer dan één meewerkende zoon is nogal afgenomen. Vergeleken bij 1956 werken er in 1958 ongeveer 19% minder zoons op de A- en B-bedrijven. In § 6 zal hierop nog nader worden teruggekomen.

b. De arbeidsbehoefte

Aan de hand van het produktieplan is de arbeidsbehoefte berekend, uitgedrukt in een aantal standaarduren. De normen voor deze berekening zijn, zoals reeds vermeld, opgenomen in bijlage XI.

De aldus verkregen cijfers zijn gescheiden gehouden voor de verschillende categorieën van grondgebruikers en voor de A- en B-bedrijven per grootteklassen samengevoegd. De gemiddelden per bedrijf en per oppervlakte-eenheid en de procentuele verdeling van de arbeidsbehoefte over de onderscheidene delen van het produktieplan zijn opgenomen in bijlage XIV. Beziat met de cijfers van de gemiddelde arbeidsbehoefte per ha cultuurgrond voor de aangegeven grootteklassen, dan ziet men, dat deze het hoogst liggen op de kleinere bedrijven. Zoals uit de verdeling van de arbeidsbehoefte blijkt, is dit op de bedrijven van 1-5 ha een gevolg van de naar verhouding grote kippenstapel en de arbeidsintensievere tuinbouw en op de bedrijven van 5-7 ha van de relatief zwaardere veebezetting.

De arbeidsbehoefte per ha cultuurgrond is het laagst op de bedrijven van 20 ha en groter, ondanks dat de cultuurgrond hier bij vergelijking het grootste deel van de arbeid vraagt. Dit duidt

dus op een extensiever bouwplan.

c. Het arbeidseffect

Deelt men de berekende arbeidsbehoefte door het arbeidsaanbod in volwaardige arbeidskrachten, dan krijgt men het zogenaamde arbeidseffect. Dit wordt uitgedrukt in een aantal standaarduren per volwaardige arbeidskracht. Men kan zeggen, dat een arbeidseffect van circa 3.000 st.u. v.a.k. bij de hier gehanteerde normen een "normale" prestatie is.

Bijlage XIV laat zien, dat in de huidige situatie alleen bedrijven boven 10 ha deze prestatie leveren. Uiteraard zal er een enkel bedrijf beneden 10 ha zijn, waar door uitmuntende bedrijfsvoering en/of relatief gunstige produktie-omstandigheden ook deze norm wordt gehaald, maar algemeen gesproken blijven de bedrijven beneden 10 ha ver ten achter. De oorzaak hiervan moet worden gezocht in het arbeidsaanbod.

Het arbeidsaanbod per 100 ha cultuurgrond is vooral op de bedrijven beneden 7 ha beduidend hoger dan op de grotere bedrijven. Het aantal ha cultuurgrond, dat door een volwaardige arbeidskracht verzorgd wordt, is op de kleine bedrijven zeer gering. Intensivering is dan ook gewenst voor de kleine bedrijven, de mate waarin dit thans gebeurt is kennelijk onvoldoende om tot normale bedrijfsresultaten te komen. Gezien het eveneens lage arbeidseffect van de bedrijven van 7-10 ha kan bedrijfsvergroting alleen hier geen uitkomst brengen.

Bij de berekening is gebruik gemaakt van cijfers over het arbeidsaanbod in 1956, latere gegevens waren niet voorhanden. Men kan evenwel aannemen, dat er in de verdeling van het arbeidsaanbod over de verschillende categorieën (bedrijfshoofden, gezinsleden, vreemde arbeidskrachten) niet zo heel veel veranderd zal zijn in de periode 1956-1958. In bijlage XIII kan men de verandering ten aanzien van de meewerkende gezinsleden enigszins aflezen. De grootste verandering voltrok zich hier bij de meewerkende mannelijke gezinsleden, maar het zijn juist de grotere bedrijven, die hier voorop gaan. Men zou dus het berekende arbeidseffect voor de grotere bedrijven eerder enigszins geïflatteerd mogen noemen dan dat voor de kleinere bedrijven.

Het arbeidsaanbod op de kleinere bedrijven zal nog nauwelijks kunnen dalen, want zoals in § 6 zal blijken, was er op de bedrijven beneden 10 ha reeds sprake van een onderbezetting met zoons/opvolgers. De verwachting is dan ook, dat het aantal kleine bedrijven nog verder zal afnemen door de spontane bedrijfsvergroting. Voor de overblijvende kleine bedrijven zal naast intensivering evenwel ook redelijke bedrijfsvergroting overwogen moeten worden.

In de reeds eerder aangehaalde survey over de landbouwkundig achtergebleven gebieden is ook per gemeente een kengetal gegeven voor het arbeidseffect. In een vrij homogeen gestructureerd gebied als hier, vormen deze kengetallen een goede vergelijkingsbasis. Het blijkt, dat Brunssum, Merkelbeek en Amstenrade (in dalende volgorde)

ver uitsteken boven de andere gemeenten in het gebied. Toch liggen de kengetallen voor deze drie gemeenten op een zeer middelmatig niveau.

Uiteraard mag men een stijging van het arbeidseffect verwachten van de maatregelen, die in ruilverkavelingsverband getroffen zullen worden. Een betere verkaveling, ontsluiting en dergelijke zullen terdege van invloed zijn daar, zoals de survey aangeeft, de ruimtelijke produktie-omstandigheden in het gebied verre van rooskleurig zijn. Het bovenstaande moge evenwel hebben verduidelijkt, dat er naast cultuurtechnische verbetering ook op andere terreinen aanpassing nodig zal zijn, wil men in het gebied van een gezonde agrarische bedrijfstak kunnen spreken.

§ 6. E n i g e s o c i a l e a s p e c t e n

a. De leeftijd van de bedrijfshoofden

In bijlage XV wordt een overzicht gegeven van de leeftijd van de bedrijfshoofden, voor de A- en B-bedrijven verdeeld naar grootteklasse.

Meer dan de helft van de bedrijfshoofden valt in de leeftijd van 45-64 jaar, waarbij opvalt, dat op de zuivere landbouwbedrijven van 1-5 ha meer dan de helft van de bedrijfshoofden alleen al in de leeftijdsklasse van 55-64 jaar valt.

Jonge bedrijfshoofden vindt men naar verhouding het meest op de middelgrote bedrijven. Op de bedrijven van 1-5 ha treft men heel weinig jonge bedrijfshoofden aan, waarschijnlijk een gevolg van de geringe animo bij jonge agrariërs om een klein bedrijfje over te nemen, waarvan ook de zware onderbezetting met zoons/opvolgers getuigt. De aard van de groep D-bedrijven wordt goed weergegeven door de hoge gemiddelde leeftijd van de bedrijfshoofden, namelijk 65 jaar. Bijlage XVI verduidelijkt dit door te laten zien, dat 19 van de 36 bedrijfshoofden van groep D 65 jaar of ouder zijn en dat 17 hiervan geen opvolger hebben.

Ook op de A- en B-bedrijven in de laagste grootteklassen zijn er diverse bedrijfshoofden van 65 jaar en ouder, die geen opvolger hebben.

b. De bedrijfsopvolging

Van de beroepskeuze en afvloeiing van de boerenzoons zijn geen afzonderlijke gegevens beschikbaar. Aan de hand van enige in deze schets reeds gebruikte bijlagen kan evenwel een benadering gegeven worden van de huidige situatie bij de bedrijfsopvolging.

In bijlage XVI heeft men zojuist kunnen zien, dat er op een totaal van 350 grondgebruikers 69 ouder dan 64 jaar zijn, waarvan er 42 geen zoon/opvolger op het bedrijf hebben. Dit is precies 12% van alle bedrijfshoofden. Men mag dus verwachten, dat de in bijlage III reeds in alle gemeenten waar te nemen daling van het aantal grondgebruikers in de naaste toekomst zeker verder zal schrijden.

Deze daling zal uiteraard wederom voornamelijk het aantal kleine grondgebruikers betreffen.

In bijlage XIII zijn gegevens opgenomen over het aantal meewerkende zoons op de bedrijven, voor de jaren 1956 en 1958. Betreft men de hier in de verschillende grootteklassen weergegeven aantallen op het aantal bedrijven in de desbetreffende grootteklasse, dan krijgt men een benadering van de opvolgings-situatie bij de zuivere agrariërs. Met opzet wordt gesteld een benadering, daar hierbij uiteraard niet de exactheid wordt verkregen, die te bereiken valt met een zelf ondernomen enquête.

Zo men aan de hand van bijlage XIII een generatiedrukcoëfficiënt gaat berekenen krijgt men het beeld van tabel 12 te zien.

Tabel 12

GENERATIEDRUK OP A- EN B-BEDRIJVEN

Grootteklasse	Generatiedruk in	
	1956	1958
1- 5 ha	0,44	0,44
5- 7 ha	0,81	0,61
7-10 ha	0,93	0,82
10-15 ha	1,73	1,29
15-20 ha	1,45	1,37
≥ 20 ha	1,85	1,36
Alle grootte- klassen	1,17	0,95

Bronnen: C.B.S. dec. 1956, mei 1958; L.E.I.

Hieruit blijkt, dat er reeds in 1956 sprake was van een onderbezetting met opvolgers/zoons op de bedrijven beneden 10 ha en dat deze onderbezetting in 1958 nog groter is dan in 1956.

Daarnaast is ook op de grotere bedrijven het aantal meewerkende zoons achteruitgegaan, zodat voor het gebied van een lichte onderbezetting met opvolgers/zoons gesproken kan worden. Gezien de constatering van zojuist, dat het aantal kleine bedrijven zal blijven afnemen - waarvoor de oorzaak vooral gezocht moet worden in het lage arbeidseffect en het daarmee verband houdende lage arbeidsinkomen, dat deze bedrijven in het algemeen bereiken - mag men hier evenwel rustig spreken van een vrij gezonde opvolgings-situatie.

c. De woonsituatie

Volgens de uitkomsten van de algemene woningtelling 1956 worden in de gemeenten van onderzoek ongeveer 10% van de boerderijen en tuinderswoningen door meer dan één huishouden bewoond. Daarbij zijn dan buiten beschouwing gelaten een tiental huishoudens, die woonruimte hebben afgestaan voor een alleenwonende.

Bij de ouderdom van de boerderijen en tuinderswoningen valt op, dat ruim 69% van deze woningen dateert van vóór 1906. Slechts ruim 10% dateert van na de Tweede Wereldoorlog. In tabel 13 is een overzicht gegeven van de ouderdom der woningen in de verschillende gemeenten.

Tabel 13

BOERDERIJEN EN TUINDERSWONINGEN NAAR BOUWJAAR

Gemeente	Aantal woningen gebouwd in het tijdvak										Aantal bewoonde woningen
	vóór 1906	1906-1914	1915-1918	1919-1925	1926-1930	1931-1935	1936-1940	1941-1945	1946-1950	1951-1955	
Munstergeleen	24	2	3	2	2	4	1	-	-	-	38
Oirsbeek	62	4	4	5	2	-	2	-	3	3	85
Bingelrade	27	3	-	1	-	1	-	-	2	-	34
Jabeek	14	-	1	1	-	2	-	-	-	-	18
Schinveld	17	1	2	3	3	4	2	-	-	1	33
Merkelbeek	26	-	1	1	-	1	2	1	1	1	34
Amstenrade	10	-	-	1	2	1	-	-	-	-	14
Brunssum	15	2	1	-	1	1	-	1	-	1	22
Schinnen	79	5	2	5	2	4	4	4	6	6	117
Alle gemeenten	274	17	14	19	12	18	11	6	12	12	395

Bron: C.B.S., algemene woningtelling 1956.

Ook wat de woonruimte betreft komen er nogal verschillen voor tussen de gemeenten onderling. Het gemiddelde aantal vertrekken per woning varieert van 6,1 in Schinveld en Brunssum tot 7,7 in Jabeek. In deze laatste gemeente is evenals in Munstergeleen, het gemiddelde aantal vertrekken per bewoner dan ook hoog vergeleken bij diverse andere gemeenten in het gebied.

Tabel 14

RUIMTE PER WONING EN PER BEWONER

Gemeente	Aantal bewoonde woningen	Gemiddeld aantal vertrekken per	
		woning	bewoner 1)-
Munstergeleen	38	6,8	1,31
Oirsbeek	85	6,4	1,25
Bingelrade	34	6,4	1,21
Jabeek	18	7,7	1,28
Schinveld	33	6,1	1,10
Merkelbeek	34	6,9	1,16
Amstenrade	14	7,4	1,26
Brunssum	22	6,1	1,14
Schinnen	117	6,8	1,06

1) Na aftrek van alleen voor beroep of bedrijf gebruikte vertrekken.

Bron: C.B.S., algemene woningtelling 1956.

Behalve in Amstenrade en Jabeek, de twee gemeenten met het kleinste aantal bedrijven, is in alle gemeenten een hoog percentage van de boerderijen en tuinderswoningen eigen bezit van de bewoner. Van de bedrijfshoofden met een inkomen van f. 6.000,- of meer woonde 66% in een eigen woning, van de bedrijfshoofden met een inkomen beneden f. 6.000,- zelfs ruim 78%. Van de arbeiders in het agrarische bedrijf bewoonde juist 20% een eigen woning.

LIJST VAN GRAFIEKEN, CARTOGRAMMEN EN BIJLAGEN

Tussen de tekst:

Grafiek	I	Leeftijdsopbouw van de bevolking op 31 december 1957
Cartogram	1	Forensisme
Cartogram	2	Mannelijke beroepsbevolking
Grafiek	II	De bedrijven in de periode 1910-1955
Grafiek	III	Gemiddelde bedrijfsgrootte
Grafiek	IV	A- en B-bedrijven naar grootteklasse
Grafiek	V	Eigendom en pacht
Bijlage	I	Nevenberoepen van B- en hoofdberoepen van C-grondgebruikers
Bijlage	II	De bedrijven en de cultuurgrond in 1958
Bijlage	III	De bedrijven en de cultuurgrond in de periode 1910-1955
Bijlage	IV	Eigendom en pacht
Bijlage	V	Eigendom en pacht bij grondgebruikers met als hoofdberoep landbouwer
Bijlage	VI	Grondgebruik
Bijlage	VII	Bouwlandgebruik
Bijlage	VIII	Veestapel
Bijlage	IX	Boomgaarden
Bijlage	X	Mechanisatie
Bijlage	XI	Normen voor de arbeidsbehoefteberekening
Bijlage	XII	Arbeidsaanbod
Bijlage	XIII	Meewerkende familieleden
Bijlage	XIV	Arbeidsbehoefte, -aanbod en -effect
Bijlage	XV	Leeftijd van de bedrijfshoofden
Bijlage	XVI	Bedrijfshoofden van 65 jaar en ouder

Bijlage I

NEVENBEROEPEN VAN B- EN HOOFDBEROEPEN VAN C-GRONDGEBRUIKERS

Neven-/hoofdberoep	Aantal grondgebruikers in de beroepsgroep	
	B	C
Melkrijder, melkcontroleur	2	3
Grondwerker	-	1
Loonwerker	1	1
Afhankelijke beroepen	3	13
Verzorgende beroepen	6	14
Mijnwerkers, industrie-arbeiders	-	17
Overige beroepen	-	11
Totaal	12	60

Bron: L.E.I.

Bijlage II

DE BEDRIJVEN EN DE CULTUURGROND IN 1958

	Aantal bedrijven						Opp.cultuurgrond in ha			
	totaal	van grondgebruikers in de beroepsgroep(en)					totaal	van grondgebr. in de beroepsgr.		
		A	B	A+B	C	D		A+B	C	D
1 - 5 ha	122	36	1	37	50	35	322	129	127	66
5 - 7 ha	52	43	3	46	6	-	313	280	33	-
7 -10 ha	60	58	2	60	-	-	505	505	-	-
10 -15 ha	59	54	4	58	1	-	717	704	13	-
15 -20 ha	32	27	2	29	3	-	541	489	52	-
20 -30 ha	16	16	-	16	-	-	381	381	-	-
> 30 ha	9	8	-	8	-	1	380	343	-	37
Ruilverkave- lingsgebied	350	242	12	254	60	36	3159	2831	225	103
Munstergeleen	42	28	2	30	4	8	310	281	11	18
Oirsbeek	68	46	1	47	11	10	539	478	44	17
Bingelrade	44	28	2	30	9	5	340	304	27	9
Jabeek	22	18	1	19	2	1	287	268	18	1
Schinveld	40	27	-	27	10	3	391	342	44	5
Merkelbeek	45	33	1	34	10	1	448	407	40	1
Amstenrade	12	8	1	9	1	2	168	127	2	39
Brunssum	13	13	-	13	-	-	130	-	-	130
Schinnen	61	38	4	42	13	6	480	428	39	13
Sittard	3	3	-	3	-	-	66	-	-	66

Bron: C.B.S. mei 1958.

Morkelbeek	87	9	3	-	2	101	86	9	3	-	2	100	100	100	391	100	3,87	100
1910	73	9	4	-	2	88	83	10	5	-	2	84	100	100	372	95	4,23	109
1921	64	13	5	-	2	84	76	16	6	-	2	74	144	100	393	101	4,67	121
1930	31	14	9	1	2	57	54	25	16	2	3	36	156	100	436	112	7,65	198
1947	24	18	8	1	2	53	45	34	15	2	4	28	200	100	429	110	8,10	209
1950	16	19	9	1	2	47	34	40	19	2	5	18	211	100	437	112	9,31	241
1955																		
Amstenrade	24	7	3	2	1	37	65	19	8	5	3	100	100	100	216	100	5,85	100
1910	22	6	3	2	-	33	67	18	9	6	-	92	86	100	177	82	5,38	92
1921	20	6	2	1	1	30	67	20	7	3	3	83	86	100	174	81	5,81	99
1930	7	3	5	1	1	17	41	18	29	6	6	29	43	100	167	77	9,84	168
1947	7	4	6	-	1	18	39	22	33	-	6	29	57	100	158	78	9,33	159
1950	5	3	6	1	1	16	31	19	38	6	6	21	43	100	181	84	11,33	194
1955																		
Brunssum	102	15	9	1	-	127	80	12	7	1	-	100	100	100	442	100	3,48	100
1910	68	7	3	-	1	79	86	9	4	-	1	67	47	33	265	50	3,35	96
1921	41	15	3	-	1	60	68	25	5	-	2	40	100	33	265	60	4,41	127
1930	34	11	8	-	-	53	64	21	15	-	-	33	73	89	260	59	4,90	141
1947	30	8	9	-	-	47	64	17	19	-	-	29	53	100	243	55	5,17	149
1950	15	7	7	-	-	29	52	24	24	-	-	15	47	78	199	45	6,85	197
1955																		
Schinnen	162	37	20	5	2	227	72	16	9	2	1	100	100	100	1122	100	4,94	100
1910	150	32	18	3	1	206	73	16	9	2	0	93	86	90	1030	92	5,00	101
1921	113	39	17	4	3	176	64	22	10	2	2	70	105	85	995	89	5,66	115
1930	88	42	24	3	3	160	55	26	15	2	2	54	114	120	1040	93	6,50	132
1947	71	50	21	3	3	148	48	34	14	2	2	44	135	105	1031	92	6,97	141
1950	69	50	19	3	2	144	48	35	13	2	2	43	135	95	1006	90	6,98	141
1955																		
Landbouwgebied																		
Zuid-Limburg	6064	1651	801	209	229	8954	67	18	9	3	3	100	100	100	10052	120	5,82	100
1910	5713	1652	759	151	188	8463	67	20	9	2	2	94	100	95	9547	067	5,56	96
1921	4993	1767	806	174	174	7914	62	22	10	3	3	82	107	101	8846	832	5,92	102
1930	3810	1920	1108	195	152	7185	53	27	15	3	2	63	116	138	8049	140	6,84	118
1947	3378	2087	1055	191	155	6866	49	31	15	3	2	56	126	132	7748	749	7,10	122
1950	3201	2198	1100	187	148	6834	47	32	16	3	2	52	133	137	7650	028	7,32	126
1955																		

Bronnen: Directie van de Landbouw (1910-1930); C.B.S. (1947-1955).

Bijlage IV

EIGENDOM EN PACHT

Gemeente	Cultuurgrond in 1921			Cultuurgrond in 1930			Cultuurgrond in 1948			Cultuurgrond in 1955		
	opp. in ha	% in eigen-dom	% in pacht	opp. in ha	% in eigen-dom	% in pacht	opp. in ha	% in eigen-dom	% in pacht	opp. in ha	% in eigen-dom	% in pacht
Munstergeleen	376	55	45	363	60	40	356	42	58	327	44	56
Oirsbeek	538	37	63	564	31	69	579	24	76	552	28	72
Bingelrade	319	28	72	321	35	65	338	29	71	340	20	80
Jabeek	258	22	78	281	26	74	301	29	71	304	17	83
Schinveld	412	34	66	440	44	56	593	26	74	494	20	80
Merkelbeek	396	31	69	414	30	70	458	24	76	455	24	76
Amstenrade	192	20	80	193	13	87	184	12	88	188	28	72
Brunssum	306	49	51	328	33	67	309	32	68	216	25	75
Schinnen	1035	49	51	1027	40	60	1107	38	62	1042	37	63
Alle gemeenten	3833	39	61	3932	37	63	4228	30	70	3917	29	71
Landbouwgebied												
Zuid-Limburg	49170	41	59	48816	39	61	51104	32	68	50885	36	64

Bronnen: Directie van de Landbouw (1921 en 1930); C.B.S. (1948 en 1955)

Bijlage V

EIGENDOM EN PACHT BIJ GRONDGEBRUIKERS MET HOOFDBEROEP LANDBOUWER¹⁾

Gemeente	Bedrijven van 1-5 ha			Bedrijven van 5-10 ha			Bedrijven van 10-20 ha			Bedrijven > 20 ha			Cult.grond		
	aan-tal	% in eigen-dom	% in pacht	aan-tal	% in eigen-dom	% in pacht	aan-tal	% in eigen-dom	% in pacht	aan-tal	% in eigen-dom	% in pacht	bedr. > 1 ha	% in e	% in p
Munstergeleen	9	67	33	23	39	61	9	33	67	-	-	-	43	57	
Oirsbeek	15	47	53	32	16	84	11	27	73	3	-	100	24	76	
Bingelrade	15	33	67	15	20	80	10	10	90	1	-	100	18	82	
Jabeek	2	50	50	8	38	62	4	25	75	7	-	100	16	84	
Schinveld	18	21	79	13	23	77	8	38	62	5	-	100	19	81	
Merkelbeek	5	20	80	19	37	63	9	33	67	3	-	100	22	78	
Amstenrade	2	50	50	3	-	100	6	-	100	1	-	100	11	89	
Brunssum	8	13	87	7	57	43	7	-	100	-	-	-	20	80	
Schinnen	31	55	45	48	38	62	19	42	58	6	17	83	33	67	

Bron: C.B.S.-landbouwtelling mei 1955.

1) Bedrijf in eigendom = 50% of meer van de cultuurgrond in eigendom.
 Bedrijf in pacht = minder dan 50% van de cultuurgrond in eigendom.

Bijlage VI

GRONDGEBRUIK

	Aantal bedrij- ven	Oppervlakte cultuurgrond in ha	% cultuurgrond in gebruik als					tuinland 1)
			bouwland		grasland			
			totaal	waarvan on- dersteelt	totaal	waarvan onder boomgaard		
A en B	1 - 5 ha	37	129	52	0	40	19	8
	5 - 7 ha	46	279	59	0	38	15	3
	7 - 10 ha	60	504	64	0	33	11	3
	10 - 15 ha	58	704	65	0	34	13	1
	15 - 20 ha	29	489	66	0	33	15	1
	> 20 ha	24	725	62	0	38	8	0
	totaal	254	2830	63	0	36	12	1
C		60	222	58	-	40	17	2
D		36	102	39	4	48	22	13
A+B+C+D		350	3154	62	0	36	13	2

1) Exclusief boomgaard met ondersteelt.

Bronnen: C.B.S. mei 1958; L.E.I.

Bijlage VII

BOUWLANDGEBRUIK

	Aan- tal be- drij- ven	Oppervlakte bouwland in ha	% bouwland beteeld met											ov. ge- was- sen	
			gra- nen	tar- we	rog- ge	ha- ver	gerst	meng- sel	hak- vruch- ten	aard- appe- len	sui- ker- bie- ten	voe- der- bie- ten	groen- voe- derge- wassen		kla- ver
A en B	1 - 5 ha	37	68	15	27	25	-	1	26	13	3	10	6	6	-
	5 - 7 ha	46	165	17	24	21	1	4	26	12	5	9	7	7	0
	7 - 10 ha	60	324	21	23	21	0	2	26	10	8	8	7	6	0
	10 - 15 ha	58	460	22	21	20	2	4	25	9	9	7	6	4	0
	15 - 20 ha	29	321	20	22	19	3	5	25	10	10	5	6	5	0
	> 20 ha	24	448	28	16	15	8	2	24	9	10	5	5	4	2
	totaal	254	1786	23	21	19	3	3	25	10	9	6	6	5	0
C		60	128	19	19	26	4	4	23	10	6	7	5	4	0
D		36	40	20	20	22	6	2	25	14	4	7	5	4	-
A+B+C+D		350	1954	22	21	20	3	3	25	10	8	7	6	5	0
Landbouwgebied Zuid-Limburg	-	25183	67	13	20	20	4	.	26	8	8	9	5	.	2

Bronnen: C.B.S. mei 1958; L.E.I.

1668

VEESTAPEL

Bijlage VIII

	Aan- tal be- drij- ven	Rundvee						Varkens				Leghennen			
		bedrijven met melkvee		aantal per 100 melk- koeien		aantal melk- koeien per 100 ha.	bedrijven met mest- varkens		bedrijven met fok- zeugen	bedrijven met leghennen		aan- tal leg- hennen ≥ 25			
		aan- tal be- drij- ven	p. bedr.	aan- tal melk- koeien	p. bedr.		aan- tal bedr.	leg- h. p. bedr.							
A en B	1- 5 ha	37	25	2	40	52	45	112	25	3,8	6	1,5	30	83	16
	5- 7 ha	46	41	4	49	44	59	154	33	5,0	22	2,0	39	48	24
	7-10 ha	60	59	5	47	55	56	167	47	6,6	33	1,7	56	41	36
	10-15 ha	58	57	6	42	53	52	152	44	8,0	41	2,3	45	47	33
	15-20 ha	29	29	9	39	56	56	166	25	7,2	24	3,6	28	45	20
	≥ 20 ha	24	24	15	45	59	49	130	17	8,8	14	3,9	20	41	15
totaal		254	235	6	44	54	53	149	191	6,6	140	2,4	218	50	144
C		60	33	3	41	46	42	103	31	3,8	10	2,1	46	28	19
D		36	13	2	43	32	27	57	11	3,2	5	2,4	28	46	17
A+B+C+D		350	281	6	44	53	51	141	233	6,0	155	2,4	292	46	160

Bronnen: C.B.S. mei 1958; L.E.I.

BOOMGAARDEN

Bijlage IX

		Aantal bedrijven		Oppervlakte boomgaard in ha			
		totaal	met boomgaard	totaal	zonder onder-teelt	met onderteelt	
						gras	akkerbouw of tuinbouw
A + B	1 - 5 ha	37	30	33	8	24	1
	5 - 7 ha	46	41	51	8	43	0
	7 - 10 ha	60	53	69	13	56	0
	10 - 15 ha	58	52	95	3	90	2
	15 - 20 ha	29	28	78	4	73	1
	> 20 ha	24	20	60	0	60	0
	totaal	254	224	386	36	346	4
C		60	48	41	2	39	0
D		36	29	38	12	22	4
A+B+C+D		350	301	465	50	407	8

Bronnen: C.B.S. mei 1958; L.E.I.

Bijlage X

MECHANISATIE

		Aantal bedrij- ven	Opperv- vlakte cultuur- grond in ha	Aantal bedrijven met ... paarden			Aantal bedrijven met trekkers		melk- ma- chines
				1	2	>3	in eigen- dom	in mede- eigen- dom	
A + B	1 - 5 ha	37	129	19	-	-	4	-	-
	5 - 7 ha	46	279	39	1	-	6	-	1
	7 - 10 ha	60	504	38	10	1	13	2	5
	10 - 15 ha	58	704	21	20	1	28	-	13
	15 - 20 ha	29	489	18	3	-	23	2	13
	> 20 ha	24	725	6	6	8	20	1	16
	totaal	254	2830	141	40	10	94	5	48
C		60	222	21	1	1	8	-	3
D		36	102	4	1	-	1	-	-
A+B+C+D		350	3154	166	42	11	103	5	51

Bronnen: C.B.S. mei 1958; L.E.I.

NORMEN VOOR DE ARBEIDSBEHOEFTEBEREKENING

	Aantal standaard- uren per ha/dier
Akkerbouw:	
aardappelen	575
voeder- en suikerbieten	725
granen	215
peulvruchten	450
koolzaad	215
groenvoedergewassen	175
nagewassen (1/3 van het bouwland)	180
braakland	175
Grasland	100
Tuinbouw:	
aardbeien	2300
overige groenten	1600
vroege aardappelen	800
boomgaard: onderteelt gras	300
andere	800
kleinfruit	2500
boomkwekerijgewassen	5000
Veestapel:	
werkpaarden	170
melkkoeien: handmelken	250
machinemelken	200
mestvarkens	24
fokzeugen	74
schapen	10
legghennen	3,7
mestvee	120

		Aan- tal be- drij- ven	Arbeidsaanbod							aanta- arbei- weken
			in v.a.k.	% geleverd door						
				be- drijfs- hoofd	meew. mann. fam. leden	meew. vrouw. fam. leden	vreemde arbeidskrachten			
							mannen	vrouwen	totaal	
A	1 - 5 ha	36	47,32	61	12	22	5	0	5	163
	5 - 7 ha	43	73,44	48	23	22	6	1	7	249
	7 - 10 ha	58	104,43	46	23	22	8	1	9	377
	10 - 15 ha	54	112,17	38	33	17	11	1	12	439
	15 - 20 ha	27	73,45	31	25	19	21	4	25	505
	> 20 ha	24	79,92	25	18	17	36	4	40	603
	totaal	242	490,73	40	24	19	15	2	17	2336
B	1 - 5 ha	1	1,26	55	32	13	-	-	-	8
	5 - 7 ha	3	4,03	50	31	15	4	0	4	9
	7 - 10 ha	2	4,43	43	55	2	-	-	-	4
	10 - 15 ha	4	9,34	31	43	16	9	1	10	47
	15 - 20 ha	2	8,92	21	22	29	26	2	28	51
	> 20 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	totaal	12	27,98	33	36	18	12	1	13	119
C	totaal	60	54,25	50	15	18	16	1	17	370
D	totaal	36	32,03	43	20	9	27	1	28	222

Bron: C.B.S., decembertelling 1956

AANBOD

- 39 -

Tijdelijke arbeidskrachten					Vreemde arbeidskrachten				
% in de periode				% arbeids- weken van vreemde arbeids- krachten	aantal bedrijven met			% van het vreemde arbeidsaanbod gele- verd door	
dec.55	mrt.56	juni 56	sept.56		al- leen vaste	al- leen tijdel.	vaste + tijdel.	vaste krachten	tijdelijke krachten
febr56	mei 56	aug. 56	nov. 56						
14	20	31	35	66	-	29	1	14	86
12	18	25	45	74	-	34	2	33	67
11	19	26	44	79	1	47	4	35	65
13	15	25	47	93	-	46	7	40	60
10	16	28	46	86	-	17	9	52	48
13	22	21	44	92	1	11	12	65	35
12	18	26	44	85	2	184	35	51	49
25	25	25	25	-	-	-	-	-	-
-	33	11	56	100	-	3	-	-	100
25	25	25	25	-	-	-	-	-	-
11	26	23	40	98	-	4	-	-	100
-	20	29	51	100	-	1	1	59	41
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	24	25	44	89	-	8	1	41	59
18	24	26	32	51	-	40	5	59	41
14	20	29	37	50	-	21	3	76	24

MEEWERKENDE FAMILIELEDEN

Bijlage XIII

	Aan- tal be- drij- ven	Aantal meew. zoons			Aantal andere meew.mann.fam.1.			Aantal meew. vrouwel.fam.1.		Aantal bedrijven met						geen meew. zoons		
		dec. 1956	vol- ten de- le	mei 1958 1)	dec. 1956	vol- ten de- le	mei 1958 1)	dec. 1956	mei 1958	1 meewerk. zoon > 1 meewerkende zoon		dec. 1956	mei 1958	mei 1958	dec. 1956	mei 1958		
										vol- le- dig	de- le							
																	vol- le- dig	de- le
1 - 5ha	37	4	3	7	1	2	2	29	25	4	3	7	-	-	-	30	30	
5 - 7ha	46	13	3	12	3	2	8	38	38	8	2	8	2	1	-	33	36	
7 - 10ha	60	22	2	21	3	10	4	57	57	18	-	19	1	2	-	39	40	
10 - 15ha	58	33	10	32	4	4	3	51	46	14	5	18	7	3	1	28	33	
15 - 20ha	29	16	2	17	4	2	4	33	30	8	1	7	3	1	-	16	17	
> 20ha	24	15	4	14	1	2	2	24	23	4	1	10	4	2	-	13	12	
totaal	254	103	24	103	16	22	23	232	219	56	12	69	17	9	1	17	159	168
A	60	2	7	10	1	4	1	38	39	2	7	8	-	-	-	1	51	59
en B	36	6	1	3	-	-	1	22	16	4	1	3	1	-	-	-	30	33
C																		
D																		

1) Het onderscheid tussen meewerkende zoons en andere mannelijke familieleden is zonder meer niet uit de telling op te maken. De hier vermelde aantallen zijn zo goed mogelijke benaderingen.
Bron: C.B.S. december 1956, mei 1958.

ARBEIDSBEHOEFTE, ARBEIDSAANBOD EN ARBEIDSEFFECT

Bijlage XIV

	Aan- tal be- drij- ven	Opp. cult. grond in ha	Arb.behoefte in st.u. per be- drijf grond	Verdeling in % van de arbeidsbehoefte over						Arbeidsaanbod in v.a.k.			Aan- tal ha cult. grond per v.a.k.	Arb. ef- fect in st.u. per v.a.k.				
				de veestapel			de cultuurgrond			to- taal	per be- drijf	per 100 ha cult. grond						
				naar onderdeel		to- taal	naar bouw- land	gras- land	tuin- land									
				rond- vee	var- kens										kip- pen	ander vee		
1 - 5ha	37	129	2340	671	21	3	11	4	39	61	30	6	25	48,6	1,31	37,7	2,66	1785
5 - 7ha	46	279	3469	572	28	5	4	4	41	59	40	7	12	77,5	1,68	27,8	3,60	2060
7 - 10ha	60	504	4520	538	27	4	3	4	38	62	46	6	10	108,8	1,81	21,6	4,63	2491
10 - 15ha	58	704	6173	509	25	4	2	3	34	66	50	7	9	121,5	2,10	17,4	5,79	2947
15 - 20ha	29	489	8645	513	26	4	2	2	34	66	50	6	10	82,4	2,84	16,8	5,94	3043
> 20ha	24	725	13107	434	25	2	1	2	30	70	55	9	6	79,9	3,33	11,0	9,07	3936
totaal	254	2830	5672	509	25	4	3	3	35	65	48	7	10	518,7	2,04	18,3	5,46	2777
A	60	222	1979	535	25	4	4	4	37	63	40	8	15	54,3	0,90	24,4	4,09	2189
en B	36	102	1739	614	20	3	8	2	33	67	24	8	35	32,0	0,89	31,4	3,18	1952
C																		
D																		
A+B+C+D	350	3154	4634	514	25	4	3	3	35	65	47	7	11	605,0	1,73	19,2	5,21	2681

Bron: C.B.S. december 1956, mei 1958

Bijlage XV

LEEFTIJD VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

		Aantal bedrijfs- hoofden	% bedrijfshoofden in de leef- tijdsklasse (in jaren)					Gemiddelde leeftijd in jaren
			<35	35-44	45-54	55-64	>65	
A en B	1 - 5 ha	37	3	5	27	54	11	56
	5 - 7 ha	46	9	20	30	24	17	52
	7 - 10 ha	60	7	27	25	20	21	52
	10 - 15 ha	58	17	19	19	21	24	51
	15 - 20 ha	29	14	24	24	28	10	50
	> 20 ha	24	4	29	34	25	8	51
	totaal	254	9	21	26	27	17	52
C		60	8	27	32	23	10	49
D		36	-	6	8	33	53	65

Bronnen: C.B.S. mei 1958; L.E.I.

Bijlage XVI

BEDRIJFSHOOFDEN VAN 65 JAAR EN OUDER

		Aantal bedrijfshoofden			
		totaal	met meewerkende zoon(s)		
			geen	1	meer
A en B	1 - 5 ha	4	3	1	-
	5 - 7 ha	8	5	2	1
	7 - 10 ha	13	7	6	-
	10 - 15 ha	14	4	8	2
	15 - 20 ha	3	-	2	1
	> 20 ha	2	-	2	-
	totaal	44	19	21	4
C		6	6	-	-
D		19	17	2	-

Bronnen: C.B.S. mei 1958; L.E.I.